

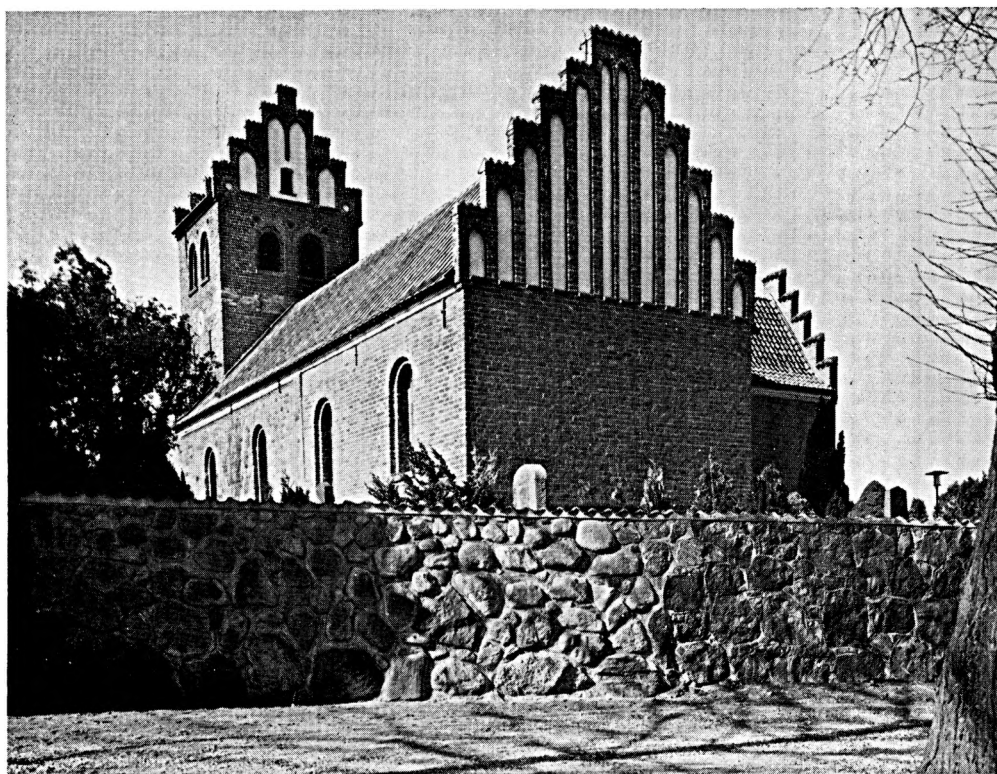

Fig. 1. Stenløse. Ydre, set fra sydøst.

N.E. 1976

STENLØSE KIRKE

ØLSTYKKE HERRED

Et præbende Stenløse fandtes ved Roskilde domkirke 1423, da biskop Jens Andersen Lodehat henlagde det af ham nylig stiftede 10.000 ridders kapel hertil¹. Af Roskilde domkapitels jordebog fra 1568 fremgår, at kirken har været annekteret ærkedegnedømmet², og 1567, da sognet havde 44 tiendeydere, hedder det, at kapitlet har patronatsretten³. Ved kapitlets ophævelse kom kirken til kronen, der 1687 skødede den til Christen Glob, præst til Sigersted og Bringstrup, mod at denne vedligeholdte kirken, svarede til udgifterne og aflagde regnskab⁴. 1712 fik biskop Chr. Worm ret til at nyde Stenløses og annekset Veksøs beholdning, tiender, visse og uvisse indtægter mod at holde kirkerne forsvarligt ved lige og aflægge regnskab, for, når han havde nydt så meget, som han havde udlagt til istandsættelsen af sin residens, atter at undergive kirkerne stiftamtmandens og bispens bestyrelse⁵. Kirken var i privateje fra 1875⁶ til 1920, da den 1. april overgik til selveje.

Møntfund. 1 Knud den Store, London, fundet 1922—23 »ved Stenløse Kirke«⁷. 1 Valdemar I, Roskilde, optaget o. 1825 på kirkegården⁸. Ved Nationalmuseets undersøgelser 1956 i skibets gulv fandtes 74, heraf 56 danske fra kong Abels tid til 1880, 3 svenske (o. 1840—65), 14 tyske (o. 1400—1556) og 1 fra Estland (1648).

Kirken ligger midt i byen på en lille bakke med størst fald mod øst og nord. I det sidste halve århundrede har omgivelserne helt ændret karakter ved det gamle landsbysamfunds omdannelse til bymæssig bebyggelse. Den interessante præstegård syd for kirkegården erstattedes 1923 med den nuværende. 1945 blev rytterskolen på bakkehældet mellem kirken og hovedgaden nedrevet, og på vestsiden opførtes der 1976 etageejendomme efter nedrivning af en strå-tækt gård. Af den omgivende, ældre bebyggelse eksisterer endnu det fredede Melchiorske enkesæde lige øst for kirkegården.

Kirkegården er udvidet flere gange, senest 1968 mod sydvest på en del af præstegårdshaven og 1938 mod nord på den nedrevne rytterskoles plads. Ved gennembrydninger i de ældre mure er der etableret forbindelse til den eksisterende kirkegård. O. 1800 synes denne væsentligt udvidet mod vest⁹; spring i den nordre og søndre ringmur angiver måske de gamle vesthjørner. Det anføres 1797, at kirkegården er for snæver, når den planlagte kirkeudvidelse gennemføres¹⁰. 1821 påtænkte atter en kirkegårdsudvidelse, og bygningsinspektør Meyer foreslog, at denne skete mod øst, hvor ringmuren i forvejen var sammenfaldet¹¹. Forholdene øst for kirken gør det vanskeligt at forestille sig, at kirkegården her skulle have været mindre; projektet er måske aldrig udført. Atter 1834 ønskedes en udvidelse¹². Den ældre del af kirkegården omgives af teglhængte mure til alle sider. Lige omkring præstegårdslågen i syd er bevaret små stykker af en hvidtet munkestensmur, måske middelalderlig; med større sandsynlighed kan dog murene til begge sider for det nordøstlige hjørne henføres til middelalderen. På en underdel af meget store kampesten ligger nogle skifter af munkesten i munkeskifte. Muren er hvidtet. Øst for præstelågen har ringmuren indgået i den gamle præstegårds nordlænge; den er senere fornyet flere gange¹³. Resten af ringmuren er i nyere tid sat af kløvet granit, den vestre 1930¹⁴.

Hovedindgangen fra o. 1800 midt i den vestre mur består af tre svære hvidtede piller af munkesten med teglhængte sadeltage, flankerende en ganglåde og en køreport med tremmefløje. Lidt vest for den brede gennembrydning til nordre kirkegårdsudvidelse sidder endnu den gamle skolelåde med trappe. I østmuren, lige ved det nordøstre hjørne, fører en stentrappe op til »Søsumlågen«, flankeret af to hvide piller med udadvendende pulntag og dobbelt retkantede gesimser. Nyt rækværk opsattes her 1722 og atter 1734, »hvorved gamle og svage folk kan støtte sig«¹⁵. Måske fik lågen sin nuværende bredde o. 1860, da man ønskede, at den skulle aflaste hovedindgangen¹⁶. Også præstelågen i sydmuren flankeres af to murede piller. 1722 fik denne indgang ny trappe med rækværk og låge med tralværk, og 1734 erstattedes trætrappen med fire stentrin¹⁵. †*Kirkeriste* nævnes 1734¹⁵; 1798 forfærdigedes en ny rist med egekarm¹⁷; endnu 1821—27 nævnes ristene¹⁸.

Fig. 2. Stenløse. Ydre, set fra nordvest.

Hans Stiesdal 1962

1695 omtales en *†kirkelade*, hvori kirkens korn forvaredes, og hvis »overdel og tag for 15 år siden var nedblæst af en stor storm. Provsten, mag. Hans Windekilde lod det igen på egen bekostning opbygge og holder den endnu selv vedlige«¹⁹. 1723 blev laden dog nedbrudt af muremester Mads Pellesen, Hillerød; tømmer, sten og tagets strå solgtes, og der opsattes ny ringmur »på det sted, hvor indgangsdøren til laden har været«¹⁵.

†Halsjern med kæde nævnes 1764²⁰.

Ligkapel, 1916, hvidkalket, teglhængt med årstallet over døren og jugendagtige detaljer. Omgivet af kraftigt jernrækværk mellem stenbårner. Tegnet og opført af muremester Phillipsen, Stenløse. Uden for kirkegården ved nordvesthjørnet. 1928 er der i kirkegårdens sydøsthjørne rejst en *nødtørftsbygning* af røde mursten med halvtæg.

Fortov om kirken lagt o. 1862 efter dræning²¹.

Kirken består af skib fra 1100'ernes slutning (jfr. kalkmalerier), tårn fra 1200'erne, østforlængelse og våbenhus fra senmiddelalderen, det sidste på nord-siden ligesom det eftermiddelalderlige tårntrappehus og den 1798—1800 opførte korsarm, »den nye kirke«. Orienteringen har mindre afvigelse til nord.

Bevaret af den oprindelige kirke er kun skibets langmure samt vestgavlen, opført af rå *marksten* i regelmæssige, 8—12—18 cm høje skifter. Murhøjde fra fortov til gesims ved sydvesthjørnet 4,75 m. Alle skibets hjørner er i behold; på de to sydlige kan iagttages store tilhugne kvadre og øverst enkelte *frådstensblokke*. Langs kanten af den velbevarede vestre taggavl er i udstrakt grad anvendt kridtsten. Oprindelig udvendig *murbehandling* kan på de stærkt omsatte façader kun ses enkelte steder, hvor der i pudslaget, som kun delvis dækker markstenene, med skrå strøg af murske er indridset en kvaderdeling, der stort set følger skiftegangen²².

Døre og vinduer. Placeringen af den tilmurede syddør er ved sidste restaurering markeret med lodfuger indvendig på muren. Den har samme bredde og har indad været smiget som den endnu ibrugværende, velbevarede nordportal, hvis lysning er retkantet og foroven afsluttet af en granitplanke. Et af kridt- og kampesten muret udvendigt rundbuet tympanonfelt ligger 10 cm bag murflugten. Den indvendige tympanon bæres af to tætliggende nu overpudsede egeplanker, i hvis underside der nær vestenden er udhugget en rille. Tympanonfeltet ligger 30 cm bag den indvendige murflugt. Den oprindelige dørfløjs nu bortrustede stabler har siddet i vestkarmen. Endnu er bevaret en stump af spærrebommen, hvis lange kanal forløber i muren øst for portalen. Skibet belystes oprindelig af tre rundbuede *vinduer* i hver langmur; ingen af dem er længere i brug, men de kan alle erkendes; buetoppen ligger 60 cm under oprindeligt loft. Bedst bevaret fremtræder nordsidens vestvindue, tilmuret med kampesten i den indvendige murflugt, men udvendig synligt under våbenhus-taget, 160 cm højt og 95 cm bredt. Stikket, som anes over våbenhusets vestre taghæld, er af kileformede fråd- og kridtsten, siderne af frådsten. I en murfals 32 cm bag udvendig murflugt sidder endnu den kraftige egetræsramme, hvis bue er udført i eet stykke. Udvendig glasfals med mange jernsøm samt spor af en lodret midtersprosse og to vandrette tværsprosser. Også i nordsidens midtervindue er trærammen bevaret; det udvendige stik af kridt- og frådsten står synligt over våbenhus-tagets østhæld, og under taget forløber vestkarmen, mens østkarm og bund er udslettet. Østkarmen af det østligste vindue er konstateret indvendig. Af sydsidens tre vinduer rager det midterstes bue op over hvælvingerne, mens spor af de to andre har kunnet erkendes nede i kirken. Vestgavlens trekant viser, at tagryggen lå 75 cm lavere end nu.

Indre. Det oprindelige *gulv*, beliggende 20—30 cm under det nuværende, var støbt af kalkmørtel i 4—16 centimeters tykkelse på et 10—15 cm svært afretningsslag af ler, der atter hvilede på den planerede bakketops urørte sand. Langs skibets syd-, vest- og nordmur har stået 40—50 cm brede murede *vægbænke*, udført efter væggenes pudsning, men før gulvet lagdes. Skibets vægge har oprindelig været pudset med grusblandet mørtel uden fugning, næppe dæk-

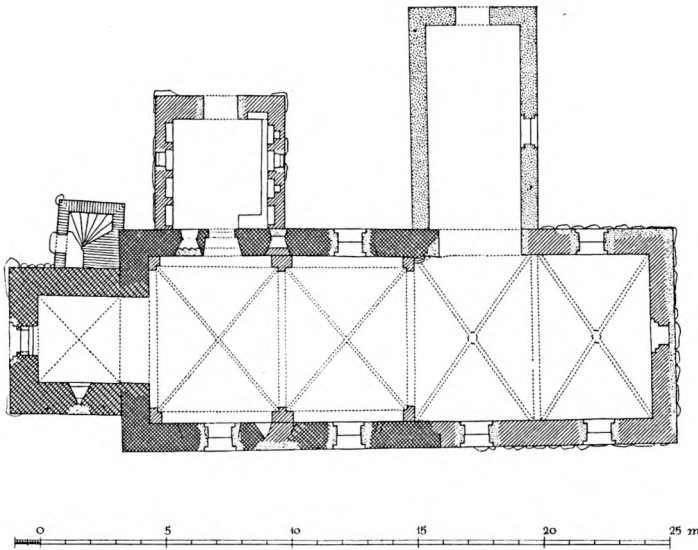

Fig. 3. Stenløse. Plan. 1:300. Målt af C. G. Schultz 1935. Suppleret af Hans Stiesdal 1962.

kende stenene. Et kalkmaleripudslag standser foroven efter en vandret linie 50 cm under den nuværende tagrem. Det oprindelige *bræddeloft* har derfor rimeligvis været sømmet til bjælkernes underside. Det forsvundne *kor* var godt fire meter bredt.

Ændringer og tilføjelser. Det midterste af skibets tre *vinduer* blev ret tidligt udvidet ved behugning af de oprindelige sider, hvorved den indvendige bredde forøgedes til 1,70 m mod oprindelig 95 cm. Det udvidede vindues indvendige smige giver sig tilkende på begge sider af den midterste hvælvingspille; udvidelsen har kun delvis berørt buestikkets kridt- og frådsten. Henover fire af disse er der i en afstand af 22 cm fra smigkanten indhugget en med vinduets oprindelige bue koncentrisk rille (jfr. Sigerslevvester kirkes nordportal p. 2218). Måske blev også det østre vindue udvidet, næppe det vestre.

Formentlig i løbet af 1200'rne tilføjedes det slanke, håndværksmæssigt meget veludførte munkestenstårn, hvis kassemure, i regelmæssigt munkeskifte, hviler på en næsten skjult kampestenssyld, østmuren dog på skibets vestgavl. Fremspringende, flade fuger med skråt beskårne kanter ses indvendig. Murene har ikke som sædvanligt afsatser opefter; de er udført i samme tykkelse helt til kronen. Skibets vestgavl blev gennembrudt i tårnummets bredde til en rundbuet arkade uden markeret vederlag. I nordsiden fremkom 1956 en *runeindskrift*, mandsnavnet Bo, ridset i den våde mørtel. Indskriften er gentaget mere utydeligt endnu et par steder på murfladen. Partiet med runeindskriften står ukalket. Tårnet har haft en oprindelig rundbuet *vestportal*, hvis vederlag lå to skifter lavere end det nuværende vindues. Portalens usmigede indvendige

lysning, der står som en rundbuet, til gulvet gående niche, har 68 cm fra indvendig murflugt haft en indadgående, 16 cm bred retkantet fals. Udvendig giver dørpartiet sig til kende ved forneden at være tilmuret med kampesten. Tårnrummet med bomhuller fra murerstilladset (tilsvarende huller ses også udvendig bag trappehuset) dækkes af en *grathvælving*, hvis svagt spidsede halvstenskipper udgår fra murene, og hvis grater i hjørnerne løber af på spinkle, meget forhuggede kvartrunde hjørnesøjler af tegl uden egentlige kapitæler, men med rundstav foroven, mens de forneden tilsyneladende har sluttet tilspidset. Hvælvingsskipperne er indhugget i tårnets mure; dette i forbindelse med, at de kun er af halvstens tykkelse, kunne tale for en lidt senere datering end tårnet. Da der imidlertid ikke i hvælvingens højde er spor af nogen tidligere bjælkebåret etageadskillelse, og da hvælvingen er muret harmonisk sammen med arkadebuen mod kirken, er det dog ikke umuligt at betragte den som jævngammel med tårnet. Lidt nord for midten ses i hvælvingen et hul, tilsyneladende for klokkereb. I det nordvestlige hjørne har skipperne været gennembrudt af hensyn til urværkets lodder (p. 2398). Sydmuren har et lille, i det ydre tilmuret vindue (fig. 6), med rundbuet lysning af tegl, 76 x 16 cm og med en udadvendt 5 cm bred fals, måske til glas eller til en træramme. Indvendig er vinduet kraftigt smiget i begge sider og bund, men foroven fladt afdækket med brædder. Oprindelig var der over hvælvingen tre lidt forskelligt høje stokværk, hvis adskillelser endnu spores i murværket. 1,60 m over gulvet i det nuværende øvre mellemstokværk ses i henholdsvis nord- og sydmuren ca. 40x40 cm store huller for tre svære bjælker fra loftet i det oprindelige nedre mellemstokværk, der har været belyst af tre til hver af de frie sider siddende rundbuede vinduer med ligeløbende lysning. Vestvinduet udvider sig dog indad med en fals og er her fladt afdækket med brædder. Udvendig ses alle vinduesstik omgivet af et fladskifte. Syv skifter over bjælkehullerne sidder yderligere tre vinduer, nogenlunde svarende til de nedre, men i den ydre murflugt senere blokeret med seks skifter over den indvendige bund. Det nordre og søndre dækkes af urskiverne, mens det vestre er tilmuret, så det næppe anes udvendigt. Umiddelbart over dettes indvendige buetop findes et bjælkehul (30x32 cm), som modsvares af et hul i østmuren, og i samme niveau er der yderligere to par huller fra bjælker, som har ligget langs syd- og nordmuren. Kun det sydvestre er uforstyrret, de øvrige forhuggede og genanvendt til yngre bjælker. I disse seks huller har det oprindelige øverste stokværks gulvbjælker ligget. Udvendig ses netop i denne højde, to skifter over urskiverne, et farvemæssigt skel i stenene. Indvendig fremkommer der tilsyneladende ikke noget bygnings-skel; det oprindelige murværk synes at strække sig helt til gesimshøjde²³, dog repareret og ommuret omkring de rundbuede, udvendigt falsede glamhuller, tætsiddende to og to i hver af tårnets sider. Buerne er udført i rulskifte under

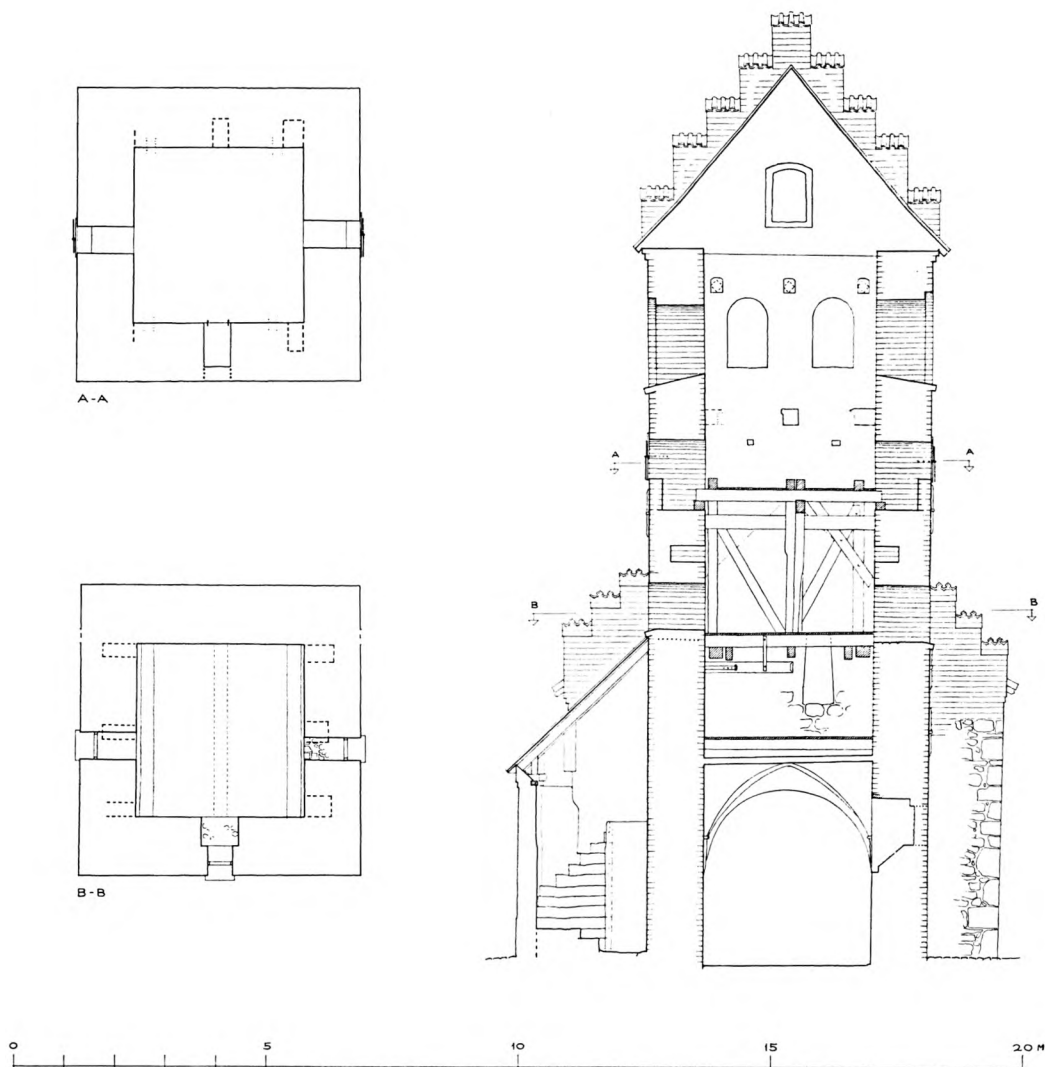

Fig. 4. Stenløse. Tværsnit i tårnet, set mod øst. 1:150. Målt af J. Hertz 1962.
Suppleret af Henrik Jacobsen 1976.

binderstik. Som murdekoration er der lige over glamhullerne til hver side anbragt tre gennemløbende rudestillede, nu tilmurede bomhuller²⁴. Gesimserne er dobbeltfalsede. Murkronerne har i syd og nord pudsede oversider, hvorpå spærfødderne står. I øst og vest er murværket uregelmæssigt afbrudt i gesimshøjde, men den pudsede overflade spores også her bag gavlmurene og er muligvis oprindelig. Om tårnet blev opført med gavle eller måske med pyramidespir lader sig ikke afgøre.

Tårnet har nu to mellemstokværk, hvoraf det nederste er lavt²⁵, samt et 4,50 m højt klokkestokværk. Fra trappehuset er der gennem en senere brudt

eller i al fald ændret, udvendig falset og fladbuet, indvendig rundbuet²⁶ dør adgang til de nedre mellemstokværk. Det øst-vestgående bjælkelag, der bærer loftet i dette stokværk, består af svære gamle egebjælker lagt tæt sammen to og to helt ude langs syd- og nordmuren²⁷. Vinkelret på disse hviler et yngre lag af bjælker, blandt hvilke den midterste har udstemninger og taphuller fra tidligere anvendelse. Yngre end tårnet er de nuværende to sten svære gavle, hver med ni kamtakker med bryn og med tre høj blændinger, hvis spidsbuede stik er synlige på kammenes bagside; yderst i hver side en lille cirkelblænding. Midterblændingen er tvillingdelt med nedhængende binderstav endende i dobbelt retkantkonsol, under hvilken en lille fladbuet gavlluge. Østgavlens blændinger er bredere end vestgavlens. I tagværkets »konge« er indskåret »L. F. G. 1784«, sandsynligvis en håndværkersignatur og tidspunktet for det nuværende tagtømmers opsætning (sml. Snostrup p. 2312).

Skibets oprindelige mørtelgulv erstattedes i løbet af 1300'rne med et nyt, lidt højere liggende gulv af kvadratiske teglfliser (14x14 cm, 3 cm tykke) lagt i et mønster, hvor hveranden var uglaseret og rød, hveranden grønglaseret. I vestenden lå fliserne diagonalt, mens fugeretningerne i østenden synes at have været parallel med rummets vægge.

Formentlig i sidste halvdel af 1400'rne og endnu før det oprindelige kors nedrivning blev der i skibet indbygget to fag simple *krydshvælvinger* hvilende på vægpiller, og med helstens spidsbuede gjordbuer og halvandenstens skjoldbuer, kvartstensribber, puklede halvstenskipper, afløbshuller fra lommerne og helstens overribber uden trædesten. De østlige piller er bygget op mod den senere nedrevne triumfmur. I den vestligste kappe et 1722 tilmuret ovenfra endnu synligt hul, hvorigennem der var loftsadgang, indtil denne i det nævnte år etableredes gennem vestgavlen¹⁵. Samtidig med hvælvingerne er sikkert langmurenes forhøjelse med seks munkestensskifter og den dertil svarende gesims, som to skifter under dobbelt retkant har et savskifte. I samme forbindelse er måske også på hver side af tårnet tilføjet de tre helstenskamtakker, der er glatte, men med bryn.

Efter nedrivningen af det oprindelige kor opførtes *østforlængelsen* i munkeskifte (stenstørrelse 25,5—26x12x8,5—9—9,5 cm) på kampestenssyld. Nederst på sydsiden tilløb til et ti skifter højt *rudemønster* af sortbrændte bindere. Svage spor af murskerids ses i enkelte af fugerne, der ellers er forvitrede eller fornyede. Dobbelt retkantet gesims. Til hver af østgavlens 11 helstens kamtakker svarer en spidsbuet høj blænding, dog er der under den bredere halvandenstens midtertinde to smallere blændinger, skilt ved en binderstav. Blændingernes stik er synlige på kammenes bagside. Gavltrekantens inderside består fortrinsvis af kampe- og kridtsten, de sidste med indridsede, ulæselige runetegn. I østmuren sidder et blændet vindue som en indvendig dobbeltfalset

Fig. 5. Stenløse. Indre, set mod øst.

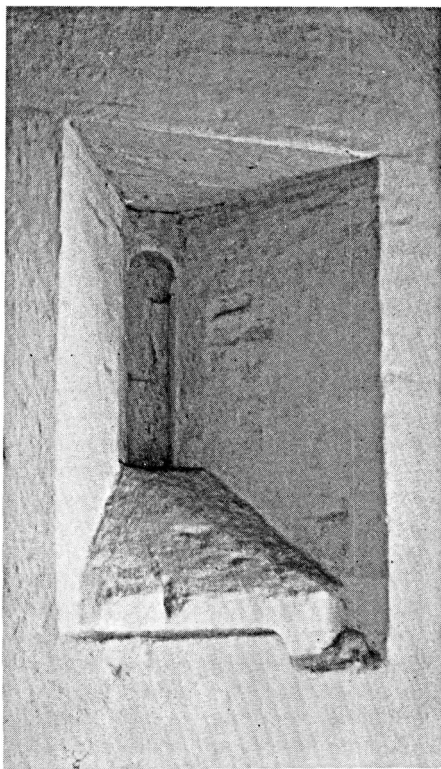
Hans Stiesdal 1962

spidsbuet niche. De øvrige oprindelige vinduer er udslettet af de nuværende og af arkaden til korsarmen. Rummet dækkes af to samtidige i væggen indbyggede hvælvinger med puklede kapper, spidsbuet helstens gjordbue, kvartstens ribber og afløbshuller fra lommerne. Uordentligt murede helstens overribber med uregelmæssigt anbragte trædesten. I sydmurens østfag en fladbuet *gemmeniche*.

Det lave, senmiddelalderlige *våbenhus* på nordsiden er opført på kraftig kampestenssyld i munkeskifte (stenstørrelse: 26—27x12—13x8—8,5 cm) og med ret rige muredetaljer, således krones flankemurene med friser af fire skifter høje trappeblændinger over et savskifte og dobbelt udkraget gesims lige under taget. På gavlen fem brede kamtakker og et tilsvarende antal højblændinger med tvillingspærstik hvilende på småkonsoller af retkantede sten. I midterblændingen en retkantet lysglug til tagrummet; under blændingerne et gennemgående savtakskifte. Indvendig er der i hver af sidevæggene fire fladbuede, helstens dybe nicher, omfattende de nedennævnte vinduer samt to retkantede, tilmurede glugger i nord. En lignende niche findes i vestmuren øst for døren. Under østmurens nicher løber en *muret bänk*, der i en vinkel fortsætter langs

Hans Stiesdal 1956

Olaf Olsen 1956

Fig. 6—7. Stenløse. 6. †Kalkmalet dekoration på skibets østre hvælvingsskjoldbue i nordsiden (p. 2365).

7. Oprindeligt vindue i tårnets sydmur (p. 2358).

skibets nordmur til portalen. Malet bjælkeloft. 1776 oplagde snedkermester Kobiersky, København, nyt loft²⁹. Den fladbuede dør og de to små, kvadratiske vinduer²⁸ i flankemurene er ikke oprindelige i deres nuværende udformning.

Trappehuset, der formodentlig har afløst en fritrappel af træ, er opført af ret korte munkesten (24,5x13,5x7,5 cm) i krydsforbandt med pulttag og glat gavlkam i vest. 75 cm over jorden springer muren 2—3 cm tilbage over en afrundet kant. På nordsiden en smal lysglug. Trappen består af een stor muret munkestensblok med trin af mindre sten.

Nordre korsarm, endnu almindeligvis kaldet »den nye kirke«, er opført mellem 1798 og 1800 efter tegning af professor Peter Meyn³⁰. 1797 gaves der ved kgl. resolution³¹ tilladelse til denne udvidelse, da kirken var for lille til menigheden³², og samme år blev arbejdet udbudt i licitation. 16. oktober 1800 kvitterede muremester Bourgeois, Hillerød, for det beløb, han havde modtaget for arbejde og materialer³³. Kløvede kampesten danner sokkel under den høje smalle bygning af små, rødlige sten (25 x 12 x 5 cm). De blanke ydermure står nyfugede, men har endnu spor af rød og hvid kalkning. Hvidtede gesimser

med gnidret, delvis forvitret profil, trukket i puds. Den glatte nordgavl med rundbuet loftsluge fik ved midten af forrige århundrede påmuret ni kamtakker. Det lave, fladbuede og falsede vindue i gavlen var oprindeligt 28 cm bredere og strakte sig betydeligt længere ned; 1903 ændredes det ved indsætning af den nuværende lladbuede dør³⁴. I østre langmur sidder et stort, rundbuet vindue, der svarer til kirkens øvrige vinduer. 1865 blev der lagt gangbrædder på loftet³⁵.

Det indre står i forbindelse med kirkerummet ved en rundbuet arkade, brudt gennem østforlængelsens nordmur; skibets gamle nordøsthjørne står bevaret i arkadens vestside. Ved et indskudt loft eller pulpitur fik tilbygningen to etager, der begge gennem arkaden åbnede sig ind til kirken. »I henhold til sognepræstens erklæring om overflødigheden af pulpituret« fjernedes det 1861²¹. Hullerne for de bærende bjælker, seks ialt, konstateredes 1956, i sydenden liggende 2,50 m over gulvet, hvis niveau stiger mod nord, således at højden til pulpiturets underside ved gavlen kun var 2,20 m. Rummet har siden 1861 haft gipsloft³⁶.

Alle kirkens bygningsafsnit, der tidligere var hvidtede, står nu i blank mur med hvidtede gesimser og blændinger. Adskillige steder på murfladerne spores endnu hvidtningen, der ligesom på de fleste andre nordsjællandske kirker må være afhugget i tiden 1850—75, formodentlig ved en af Ferdinand Meldahl ledet udvendig istandsættelse, som vist også omfattede indsætning af de nuværende store rundbuede, udvendig og indvendig falsede vinduer, samt omringning af tårnets glamhuller, hvis detaljer udførtes som vinduernes³⁷. Tårnets vestvindue med udvendig dobbeltfals og flad rundbue omgivet af løberstik er dog nok ældre end de øvrige vinduer. Undtagen den teglhængte nordre korsarm er kirken blytækt³⁸. På de middelalderlige gavles kamtakker ligger munke-tegl, der synes at have afløst blyafdækning³⁹. Skibet og våbenhuset har nyere *tagværker* af fyrretræ, det førstnævnte af krydsbåndstype⁴⁰, korsarmens tagtømmer er fra opførelsestiden.

Ønsket om at erstatte kaloriferen⁴¹ med et tidssvarende varmeanlæg, svamp i trægulvene samt borebilleangreb i stolestaderne medførte hovedistandsættelsen 1956—57 ved arkitekt Marinus Andersen⁴². Der installeredes elektrisk varmekværk, trægulvene i stolestaderne udskiftedes med egeplanker samt beton under varmelegemerne, i korsarmen dog mursten på fladen. De i gangene o. 1870 nedlagte kvadratiske, røde og sorte tegfliser⁴³ — på bagsiden stemplede G. Dithmar Klostermosegaard, med versaler — genanvendtes. Et nyt murstensgulv i tårnet hævedes et trin i forhold til det tidligere af brædder. Våbenhusets gulv af gule flensborgsten på kant blev vendt. Der afsløredes svære skader i hvælvingerne og flere kapper måtte helt eller delvis ommures. Blytagene fornyedes. I våbenhuset hævedes loftet nærmest skibet, hvorved norddørens tym-

panonfelt frilagdes. Gavlenes blændinger, som tidligere havde stået cement-pudsede, hvidtedes.

†*Brandsprøjte*. Inventariet 1826 nævner en sprøjte i våbenhuset¹⁷. Den flyttedes ud 1860²¹.

KALKMALERIER

Kun svage spor af den romanske udmaling er bevaret på skibets vægge over hvælvene. Ved restaureringen 1956—57 fremkom på skibets sydvæg figurfriser fra tredje fjerdedel af 1400-tallet. På skibets hvælv ribbedekorationer fra o. 1500. Desuden fandtes to indvielseskors på tårnets vestvæg. 1738 og 1747 maledes gardin omkring alter- og præsterækketavlen.

1100'nes sidste halvdel. *Skibets overvægge* bærer endnu blegnede spor af kalkmalerier, udført på fint glittet puds, sat op på et underliggende grovere, een gang hvidtet, prikhugget pudslag. Lige under det oprindelige loft løber et rødt bånd, derunder et gult; tæt ved skibets gamle nordøsthjørne mødes båndene med en lodretstående perspektivmæander. I hjørnet mellem de to bæltter ses over hinanden to løbende hunde, den øvre med rød kontur, den nedre helt rød. Omtrent en meter øst for nordsidens oprindelige midtervindue forekommer en lignende mæanderbort, her også med to hunde i hjørnet. Kalkmaleripudsen kan følges på større partier af overvæggene, navnlig på den nordre, men malerierne er helt udviskede.

†*Kalkmalerier*. 1) O. 1450—75. På *skibets sydvæg* (fig. 8) hen over tilmuringen af det østligste af de oprindelige vinduer samt ind bag skjoldbuen. To vandrette figurfriser, adskilt ved og nederste frise desuden afsluttet af borter af skarpkantede, flettede zig-zag-bånd i rødbrunt og hvidt med treblade i sviklerne. I underste friserække til venstre tre hætte- og kofteklædte ryttere med lange hoser. Den midterstes kofte var lys grårød og bræmmet forned. Hosen mønjefarvet, hesten dodenkop; han bar en hellebard. Forreste og bageste rytter havde dodenkopfarvede kofter, grå hætter og red på grå heste. Foran rytterne skimtedes en kjoleklædt skikkelse med ansigtet nogenlunde vendt mod rytterne, og foran denne endnu en skikkelse, foroverbøjet og fattende om en segl; scenen kan tolkes som sædeunderet. I øverste friserække forekom en konge med liljebladet krone, kort dodenkopfarvet kofte, knælang kappe med foldetegning i dodenkop og på de lange ben hoser, højre grøn, venstre dodenkop. I højre hånd et sværd eller scepter(?). Venstre hånd var løftet bag en liggende kvinde med foldet hovedlin. Kun hovedet bevaret. Længere til højre mere foldeværk, måske kjortelen fra endnu en skikkelse. Øverst afsnuppet rankeværk og i nederste halvdel okkerfarvet jordsmon. Malerifragmentet var

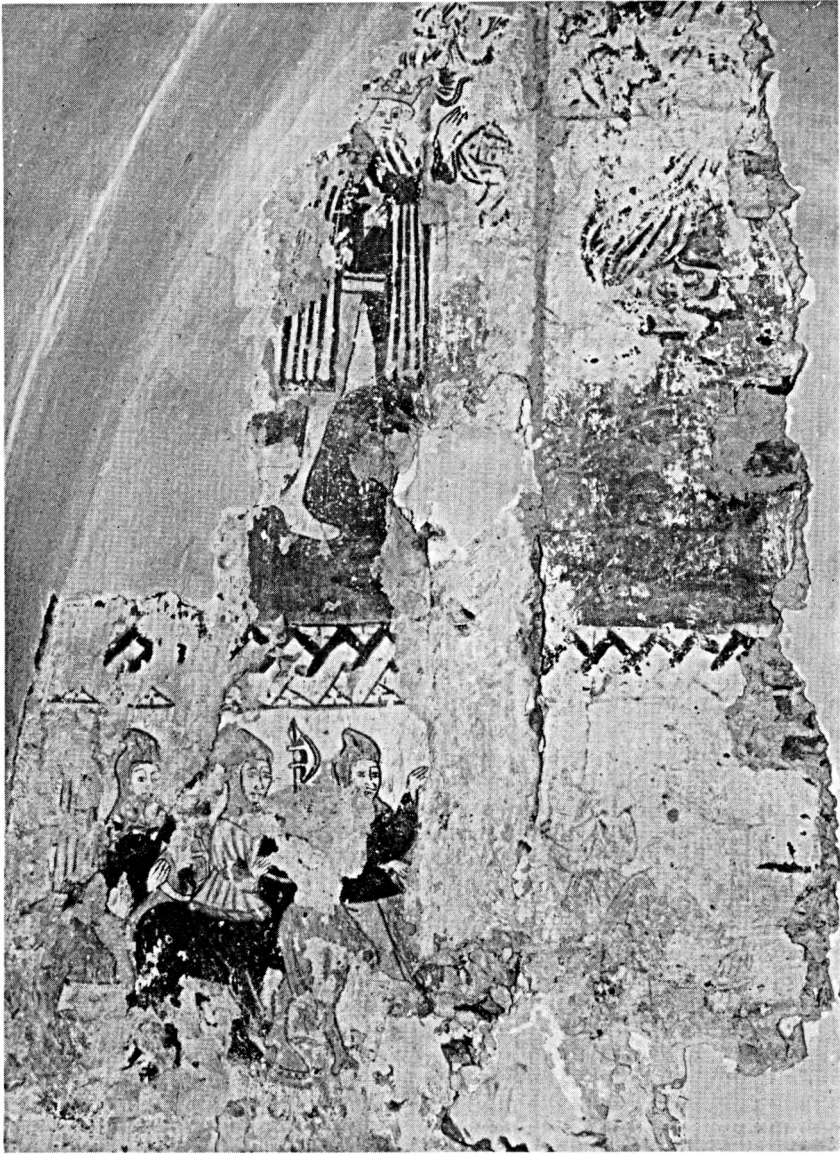

Fig. 8. Stenløse. †Kalkmaleri på skibets sydvæg (p. 2364).

E. Lind 1956

udset til restaurering, men blev ødelagt ved uagtsomhed og derefter overhvidtet.

2) O. 1500 (fig. 6). På ribberne i *skibets hvælvinger* slet bevarede dodenkopfarvet leddeling. Undersiden af den østre af nordsidens skjoldbuer havde en skødesløst udført dekoration bestående langs kanterne af tætsiddende, parvis forekommende dodenkop halvcirkelslag, der hver omfattede koncentriske striber af grønt, dodenkop og hvidt. Banen mellem kantborterne var udfyldt af

Fig. 9. Stenløse. Indre, set mod vest.

N.E. 1976

en række blomster med dodenkop og grønne kronblade omkring et rundt midterparti, tegnet som en ring i dodenkop udfyldt med grønt.

To udaterbare viekorsfragmenter på hver side af tårnummets vestvindue. 1738 betalttes maleren Hans Dalin for et gardin bag altertavlen. 1747 opmalede Hans Nielsen et gardin på væggen omkring præsterækketavlen ved prædikestolen¹⁵.

INVENTAR

Oversigt. Af kirkens rige, historiske inventar stammer den lille klokke og lægmands-krucifikset fra middelalderens seneste tid. Foldeværksstilen er repræsenteret ved den afkortede degnestol fra 1560'erne. Det tilhørende rygpanel har muligvis tidligere været en korbænk. 1645 nævnes urværket første gang; måske er det tilvirket allerede før 1600.

Inventaret fra tiden o. 1600 kan tilskrives to af Roskildes kendte billedskærere, Oluf Nielsen Krog og Anders Nielsen Hatt; den første leverede 1595 prædikestolen, mens alterbordsforsiden fra 1611, korsbænk fra 1621, korgitteret, døbefonten med sin himmel samt præstestolen skyldes den sidstnævnte. Præstestolen er tilmed signeret som det eneste af denne kunstners mange arbejder. Stolestaderne i skibet tilhører i deres oprindelige skikkelse tiden o. 1600 og er beslægtede med Anders Nielsen Hatts arbejder, de

ændredes o. 1844, og lågerne fjernedes 1869. Sydtysk dåbsfad fra ca. 1575, alterstager fra samme århundrede med løvefodder fra 1727. 1663 fik kirken sit største kunstværk i billedskæreren Lorentz Jørgensens altertavle, stafferet 1665 af Henrik Justesen de Wendt. Bogpulten på alterbordet skyldes vist også Lorentz Jørgensen; på den står Christian IV.s bibel. Fra midten af 1600'rne og måske fra Espen Børresens værksted i Slangerup stammer orgelpulpituret med profetmalerier, i sin nuværende skikkelse kun en del af et større pulpitur, hvorfra et panel med malerier indgår i stoleværket. Et ganske enkelt, måske lidt ældre panel sidder i pulpiturets bagside mod tårnrummet. To udskårne pengetavler er nogenlunde jævngamle med altertavlen, mens den jernbundne fattigblok ikke nøjere lader sig datere. Den store klokke blev stobt 1739 af Johan Barthold Holtzmann, oprindelig til Christiansborg slotskirke, men 1741 bragt til Stenløse. Tre messinglysearme må være opsat i årene o. 1700, mens den store lysekrone foran kordøren skænkedes 1714, den lille i korsarmen 1744 af den poetisk begavede præst Jacob Muus, der forfattede versene til den bekendte »Ildebrandstavle« til minde om landsbyens brand 1748 og til »Marmortavlen« på alterbordet fra 1764. En tavle med endnu kendt mindevers af samme forfatter om kvæggysten 1745 er gået tabt. Stoleværket i nordre korsarm er jævngammelt med denne, o. 1799. Der er foruden de i brug værende salmenummer-tavler fra 1858 bevaret et sæt tavler fra 1799; desuden en kirkestævnetavle fra 1850 og en indskrifttavle vedr. et 1836 oprettet legat. Orgel fra 1898 af A. H. Busch og Sønner. 1969 indsattes i nordportalens udvendige tympanonfelt et maleri af Henry Heerup (»Stenløse Madonna«); en skibsmodel ophængtes 1971 midt i kirken.

Ved midten af 1700'rne synes det meste af det malede inventar at være blevet nystafferet af den i de nordsjællandske kirker så flittigt arbejdende Hans Nielsen, Ganoløse, i den tids karakteristiske, rige farveskala. Farveholdningen ændredes i første halvdel af 1800'rne til overvejende hvidt og blå med guld på mange af inventarstykkerne, der atter ved århundredets midte i udstrakt grad overmaledes med egetræsmaling. Med restaureringen 1924 af alterbordsforsiden indledtes under Nationalmuseets ledelse en serie af istandsættelser, som bl.a. har tilstræbt at gengive inventaret dets oprindelige farveholdning. Man er siden blevet mere tilbageholdende med denne form for restaurering; endnu står prædikestol og pulpitur i egetræsmaling, mens stoleværket ved sidste restaurering 1956—57 nystafferedes af maleren Ernst Trier, for gavlenes vedkommende ovenpå de tidligere farvelag.

Alterbord, formodentlig samtidigt med koret, muret af munkesten, 198 cm langt og ca. 75 cm bredt. Dækket af panel på de tre sider, pudset og hvidtet på bagsiden, egentlig en brudflade, fremkommet ved at den del, som nåede helt hen til korets østvæg, formentlig ved opstillingen af den nuværende altertavle blev borthugget, så der fremkom en 75 cm bred passage. Det nederste munkestensmurværk fra det nedbrudte parti er bevaret under gulvfliserne.

(†)*Lægmandsalter(?)*. Ved undersøgelsen 1956 bemærkedes, at kirkens oprindelige mørtelgulv havde respekteret et op over gulvet ragende stykke kirkeinventar. Gulvet var lagt op mod en præcist afgrænsende kant og havde aldrig været ført ind over denne. Måske kan forklaringen være, at der her, 2,50 m vest for den oprindelige triumfmur har stået et lægmandsalter, hvis bredde synes at have været 2,50 m, mens der om udstrækningen mod øst intet kan siges; allerede i middelalderen blev det sløjfet. Der fandtes endvidere kampestensfundamenter fra *†sideallre* i det oprindelige skibs to østre hjørner; de synes først opført i løbet af 1300'rne, måske senere, men er i alle tilfælde sløj-

fet, da korudvidelsen fandt sted. Om de allerede var fjernede, da hvælvingerne indbyggedes, er usikkert, men det er vanskeligt at forstå, hvorledes de to østre hvælvingsspiller har kunnet opmures samtidig med altrenes tilstedeværelse.

Alterbordspanel (fig. 10), 1611, udskåret og malet, med seks billedfelter. Forsiden har firedelt postament svarende til fire arkadefelter med omkringløbende kassetteværk og akantustreblade i buenhjørnerne. Felterne adskilles af kannelerede joniske halv søjler på postamentfremspring med enkelt kassetteværk. På kronlisten over den glatte frise faste tandsnit. Altrets gavle har været dækket af to arkadefelter svarende til forsiden, men ved nedbrydelsen af bordets bageste del blev der i hver side fjernet et felt, hvoraf dele er bevaret. Af panelets rige staffing dominerer rødt og guld på kronlisten, mens tænderne i grupper på tre og tre er vekslende gyldne, rødt og grønt laserede. Frisen har gylden frakturindskrift på smalt blå bund: »Kommer hid til mig alle i som arbeyde oc ere besuaarede, Jeg vil vederquege eder, tager Mit Aag paa eder oc lærer aff mig, ti Jeg er sactmodig oc ydmyg aff Hiertet, Saa skulle I finde Hvile for eders siele«. Søjlekapitælerne har gyldne, hvidkantede æg mellem grønne tunger; volutterne gyldne; ringene under kapitælerne enten zinnoberrøde eller brunliggule; til det første svarer blå, til det sidste rødviolette kannelurer, begge mellem gyldne forkanter. Arkadekassetterne har gyldne yderkanter og hvide bånd med gyldne rosetter og laserede bosser på grøn eller brunliggul bund; hjørnebladene står på blå bund. Postamentets kronliste er overvejende rød og gylden med grønne og hvide tænder. Postamentsfremspringene har guld- eller sølvbånd og violetrød eller blå bund. I postamentfelterne er inden for grøn rammeliste malet intarsiaagtigt maureskværk, sort på gulligbrun bund.

I forsiden arkadefelter de fire evangelister. Af fire malerier med dyder er i syd bevaret Justizia (med vægt), i nord Fortetvdo (med søjle på hornet hjelm). Klædedragterne har manieristfarver, chancerende i skyggerne, røde, hvide, gule, rødlilla etc. Johannes bærer mønjerød overkappe over rødlilla kjortel. Baggrunden er sortgrå med gulligt jordsmon. Evangelistnavnene står gyldne, dydernes brunliggule. Midt på frisen flankeret af årstallet 16—11 ses to adelsvåben, mod nord Kragernes, med tre sorte krager (to over een) på hvid bund, samt på hjelmen en krage med udbredte vinger, mod syd Bannernes (eller »de nye Høgers«) våben, som er delt i to tværfelter, sølv foroven og rødt forneden. Hjelmen krones af en bræmme af små bannere i skiftevis sølv og rødt. Ved våbnene står henholdsvis N. K. og J. H. for Niels Krag og Jytte Høg. Niels Krag var fra 1603 ærkedegn ved Roskilde domkirke og nød tiendeindtægter bl.a. fra Stenløse kirke. Han blev 1610 gift med Jytte Høg og er antagelig panelets giver. Det er formodentlig et arbejde af Anders Nielsen Hatt, nært beslægtet med alterbordsforsiden i Himmelev kirke (DK. Kbh. Amt p. 652). Indtil istandsættelsen 1924 var det i så ringe forfatning, at der i stor udstrækning måtte

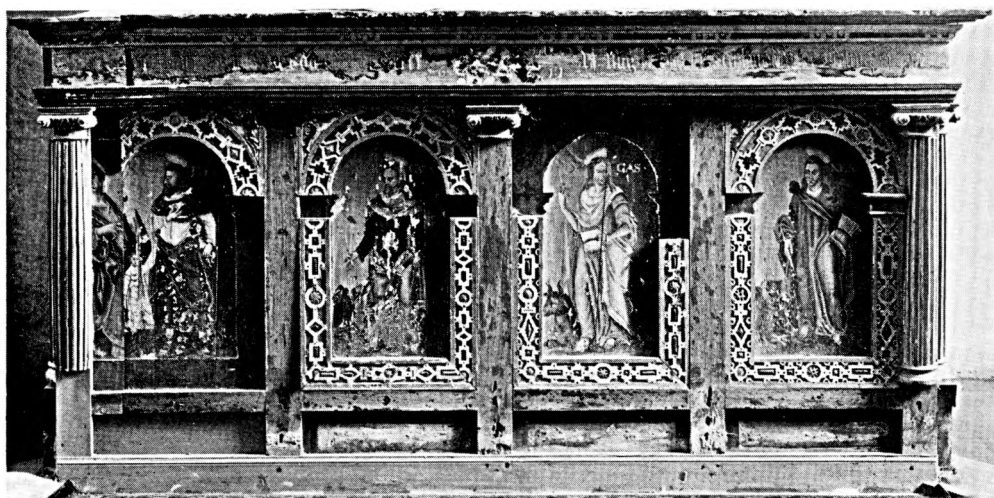

Fig. 10. Stenløse. Alterbordsforside for restaureringen (p. 2368).

E. Rotthe 1902

blive tale om rekonstruktion (fig. 11). På forsiden manglede således tre af halvsøjlerne, store dele af arkadernes kassetteværk og hele postamentet. Dog var der netop bevaret de partier, som gjorde det muligt med stor sikkerhed at genskabe det rige panel, ligesom farverne nøje følger den bemaling, hvormed det stod indtil istandsættelsen, og som var oprindelig. Fyldingen fra et af de fjernede sidefelter, forestillende troen med krucifiks og rest af indskrift: Fi[des] (højre side af fyldingen mangler); i Nationalmuseet (inv. nr. D 13177).

**Alterklæde*, 1740. Kun en lille rest af det røde plysklæde, som indkøbtes dette år¹⁵, er bevaret. Det drejer sig om Christian 6.s kronede spejlmonogram indrammet af palmegrene over »Anno 1740«. Det ses tydeligt, at kronen med det fløj, den sidder på, er overført fra et andet klæde. 1931 deponeret i NM. (inv. nr. D 12019). †*Alter klæder*. 1664 nævnes et alterklæde⁴⁴, måske det, der 1695 omtales som det gamle af rødt caff¹⁹. 1796 købtes rødt fløj og tilsvarende lærred til foer samt sølvtrusser, kongeligt navn, krone og årstal til et alterklæde⁴⁵, som fandtes ved kirken i hvert fald 1805¹². 1926 foræredes et gammelt klæde til Veksø⁴⁶ (jfr. p. 2414).

Den rigt udskårne, elegant komponerede 4,10 m høje *altertavle* (fig. 11), dateret 1663 er et karakteristisk værk af billedskæreren Lorentz Jørgensen i Holbæk. To år efter opstillingen stafferedes tavlen af Henrik Justesen de Wendt⁴⁷. Opbygningen, som er næsten uden arkitekturelementer, beherskes af vilttert bruskværk og store, fritstående figurer med dramatiske attituder. Kun kronlisten over postamentet er ført igennem, mens midtfeltets nadver-scene bryder op igennem og deler storstykkets gesims. Topstykkets gesimser er rudimentære og har nærmest karakter af konsoller.

Postamentet, der kun strækker sig under midtfeltet, har to profilindrammede felter adskilt af kartouche i lavt relief, hvori et af flammer omkranset hjerte med »Jahve« og derunder hebraiske bogstaver, der sandsynligvis skal læses som Cheleq (del eller arvelod, jfr. 4. Mosebog 18,20). Måske valgsprog for sognepræsten Hans Hansen Windekilde, hvis initialer HH • W ses over hjertet (jfr. lysekrone, mindetavle og gravsten). Konsollerne under de to midterste apostelfigurer dækkes af giveren og hans hustrus adelsvåben, i nord en gylden ørnefod med sorte fjer på løbet i blå felt; på hjelmen to hinanden gribende ørnefodder; under skjoldet udskåret H • C • W for hr. Christoffer Urne. I syd er våbnet langdelt i to felter, til højre to fra delingen udgående lindegrene, hver med tre blade i rødt. Det andet felt er tre gange tværstribet af sølv og rødt. På hjelmen to Vesselhorn (egentlig uroksehorn), et rødt og et delt af sølv og rødt. Under våbnet F • S • L for fru Sophie Lindenov.

Tavlens relieffer forestiller nadverens indstiftelse i storstykkets midtfelt, omgivet af korsfæstelsen i nord og opstandelsen i syd. Felterne flankeres af fristående evangeliststatuer, alle med en bog i venstre hånd, fra nord Matthæus med en lille, påklædt engel, der rækker blækhuset op mod ham, Markus, som støtter sit ben på løvens hoved, Lukas, som hviler foden på oksens hoved og endelig Johannes med ørnen ved sin side. Topstykkets billedfelt, flankeret af Moses, som med en pind peger på lovens tavler og Johannes Døberen i kamelhårskappe med lammet ved fødderne, forestiller himmelfarten. Tavlen krones af en engel med palmegren. Nadverfremstillingen er udført i så fritskåret relief, at feltet skyder sig ud på bagsiden og her giver sig til kende som en kasse. Som altid i Holbækbilledskærerens tavler udspilles denne scene i et stærkt perspektivisk fremstillet, elegant rum, hvor Kristus, kronet af en stråleglorie, sidder med Johannes i sit skød midt for bordets langside under en baldakin, flankeret af vinduer. Kristus rækker netop brødet til Judas, der ses yderst til venstre med pengeposen. Alle apostlene er stærkt gestikulerende. På bordet en dug bræmmet med frynsekant, som næsten når gulvet. Midtpå ligger påskelammet og rundt om står tallerkner og bægge samt to lysestager, som nu mangler lys. Ud af hver af de til det yderste dramatisk, af bruskværk udformede storvinger, vokser et englehoved. På en konsol over nadverfeltet bærer en engel Fr. III. og Sofie Amalies kronede initialer i gennembrudt arbejde (fig. 12). En bruskværksranke slynger sig hen over storstykkets gesims som overgang til topstykket og bærer yderst i hver side et englehoved med spir i form af et hvidt lys med flammen omgivet af forgyldt strålekrans.

Topstykkets himmelfartsrelief begrænses forneden af et skriftbånd med op-højede bogstaver: »Actorvm I« (apostlenes gerninger I). Af Kristus ses kun fødderne i en af stråler omgiven sky, mens engle og disciple fylker sig om den plet, hvorfra Kristus forlod jorden og hvor aftrykket af hans fødder endnu

Fig. 11. Stenløse. Alterbordsforside (p. 2368) og altertavle 1663 (p. 2369).

ses. Relieffet omgives af en virtuost komponeret, i rankeslyng helt opløst ramme.

Alle fritstående figurer er hule i ryggen. Løsrevne fra deres sammenhæng er de, som næsten alle tavlens figurfremstillinger, af tvivlsom kunstnerisk værdi, men de indgår hver på deres bestemte plads ved deres særlige holdning som uundværlige harmoniske dele af helheden.

Altertavlen er nært beslægtet med tavlen i Skibbinge kirke (DK. Præsto p. 883 fig. 4) og den 1942 brændte tavle i Asminderød (p. 772). De væsentligste forskelle forekommer mellem himmelfartsreliefferne, hvoraf Asminderøds i modsætning til Stenløses var gennembrudt som på billedskærerens »store« tavler i Køge og Helsingør. På Asminderødtavlen forekom fritstående englefigurer på hver side af himmelfartsrelieffet; de er i Stenløse indarbejdet i selve fremstillingen, der til gengæld flankeres af Moses og Johannes Døber-statuerne.

Tavlen står nu rigt stafferet med guld, blå, hvidt og brunt; desuden en smule rødt, grønt og blegrodt, vistnok hovedsagelig svarende til de oprindelige farver. I postamentfelterne forgyldt fraktur, siden 1927 med ordene fra 1. Kor. 10,16 efter Christian IV.s bibel. Tidligere stod her: »Frederik den VI har ladet denne altertavle fornøye MDCCCXXXIII«; dette er nu malet på bagsiden, hvor tillige findes følgende indskrift med hvidmalede versaler på sort bund: »Conspicaris, lector amice, altare sanctum pro æde sacra exornanda, pronô magnificentissimi herois, dñi Christophori Wrne regni daniæ cancellarii, et templi hvivs patroni perbenigni consensu erectum. Anno M.DC.LXIII. pastore loci, dn. Johanne Johannis Windefontano, templique tutoribus, Olao Michaelis, et Olao Andreae hujus pagi incolis.« (»Betragt, kære læser, det hellige alter, som for at pryde det indviede hus, er oprejst efter den mest udmærkede, heltemodige hr. Christopher Urnes, den danske rigskansler og denne kirkes patrons mest velvillige ønske i året 1663. Sognepræst på dette sted [var da] hr. Hans Hansen Windekilde og kirkeværger Oluf Mikkelsen og Oluf Andersen, indbyggere i denne landsby«). Christoffer Urne 1593—1663, (jfr. våbnene på forsiden) var rigsråd, rigskansler, lensmand på Dragsholm — og som ærkedegn i Roskilde Stenløse kirkes patron. Han foranledigede 1654 Hans Hansen Windekilde⁴⁸, der havde været hovmester for hans børn, kaldet til Stenløse og skænkede altså 1663 altertavlen til kirken. Han var i øvrigt billedskæreren Lorentz Jørgensens mæcen⁴⁹.

Under ovenstående indskrift læses: »Pinxit Henricus Jüstini de Wendt Anno M.DC.LXV« (»Malet af Henrik Justesen de Wendt år 1665«). 1747 malede Hans Nielsen tavlen¹⁵; han respekterede sandsynligvis stort set de oprindelige farver, ligesom det synes at have været tilfældet ved en fornyelse 1834, som måske skyldes maleren Wörmer⁵⁰. 1927 korrigeredes enkelte farver og de malede indskrifter fornyedes (jfr. ovenfor). 1976 forestår en større istandsættelse.

Fig. 12. Stenløse. Detalje af altertavle 1663 (p. 2370).

L.L. 1975

†Udskårne *figurer*. Inventariet 1764 optager tre gamle træbilleder på våbenhusloftet og to udhugne, malede træstykker over skriftestolen²⁰.

Altersølv, købt 1731 hos Niels Jonsen, København, der fik det gamle sæt i bytte¹⁵. *Kalken* har sekstunget fod i to afsæt og tunget fodplade, midtdelt, godronneret knop og samtidigt bæger, hvorpå graveret Frederik 4.s kronede spejlmonogram. Svarer til bl.a. Græse (p. 2203). 23,5 cm høj. På fodpladen fire stempler: mestermærke NI over 1725 i hjerteformet skjold for ovennævnte guldsmed, guardeinmærke for Peter Nicolai von Haven, Københavnsmærke 1729 og månedsmærke krebsen. Glat *disk* med graveret cirkelkors og kongemonogram som kalkens på randen. Tvm. 16 cm.

Oblatæske, købt 1729 til Veksø kirke (jfr. p. 2416) hos Niels Jonsen. Den cylinderformede æske har på låget graveret kongemonogram svarende til kalkens. Tvm. 9,5 cm. Under bunden er indridset årstallet 1729; desuden ses fire stempler, mestermærke NI over 172?, Københavnsmærke 17[2]8, guardein-

mærke for Conrad Ludolf og månedsmærke stenbukken. 1751 anskaffedes den **oblætæske*, som nu er i Veksø¹⁵. Inventariet 1764 opregner en forsolvet †*æske* af messing²⁰.

Vinkande (fig. 14), af tin, 1788 omstøbt af H. M. Sperling⁵¹. Den svarer til den kande, der i Slangerup er opført som dåbskande⁵², og som var leveret af Fridrich Fridrichsen (p. 2061). På korpus graveret: »Steenlöse Kirke Anno 1788«. Indvendig i låget stempel med tre tårne, HMS og årstallet 1782 (det år Sperling blev mester). Under kandens bund større, utydeligt stempel ligeledes med tre tårne, hvorunder [S]perling 1782. 1738 købtes en ny †*tinvinkande*, som betaltes med Veksø kirkes tinvinflaske¹⁵. Inventariet 1841 nævner en †*porcelænsvinkande*¹⁷.

Sygesæt. 1729 købtes en ny sygekalk og disk med sølvflaske hvori oblat-skruegemme, og med det kongelige navn graveret tre steder; det gamle berettelsestøj blev givet i betaling¹⁵. Sættet er af almindelig barokform, som findes ved mange kirker, bl.a. i Blistrup og Tjæreby (p. 1271 fig. 11 og 1400). Kalken er 13,5 cm høj; på dens fodplade ses fire stempler: hjerteformet mestermærke hvori NI over 1725, gardeinmærke for Peter Nicolai von Haven, Københavns bymærke 17?? og månedsmærke vædderen. Under diskens og vinbeholderens bund findes det samme mestermærke gentaget to gange. I læderfuttal.

Alterstager (fig. 13), 1500'rne; næsten ens fod- og lyseskål med flere blødt falsede afsæt. Om cylinderskafte tre rundede ringe, den midterste sværest med en mindre ekstraring på midten. 1727 påsattes de støbte fødder, bestående af en drejet knap og to liggende løver hver med forbenene hvilende på en kugle¹⁵. Højde 42,5 cm. To hvidmalede *blikalterlys*, 67 cm høje, anskaffet o. 1866¹⁶; ude af brug.

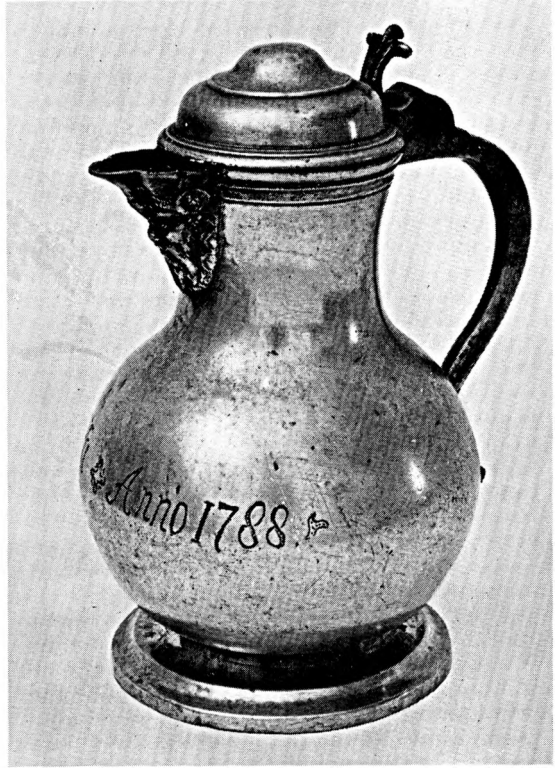
Læsepult, hvidmalet træ, sikkert fra Lorentz Jørgensens værksted, til indstilling i forskellige vinkler. Det øverste rammestykke er udskåret med små »bruskede« topstykker (fig. 26). På altret.

Christian IV.s *bibel*, udg. 1633, i bind fra begyndelsen af 1800'rne⁵³. På læsepulten.

†*Røgelsekar*. 1764 nævnes et »malmildkar«²⁰, 1804 en »ildbøsse« og 1806 en »jernildkasse«¹⁷.

**Messehagler*. 1) Formentlig den, der ifølge inventariet 1764 blev bekostet 1760⁸⁸. Af rødt fløj, med guldkniplinger langs kanten og et kors på ryggen af lidt bredere kniplinger. 1931 deponeret i NM. (inv. nr. D 12017). 2) Fra 1800'rne, af rødt fløj, med kors og kanter af sølvgal. 1931 deponeret i NM. (inv. nr. D 12018).

†*Messehagler*. 1664 nævnes to messehagler⁴⁴, muligvis de to, der 1695 var gamle, den ene af gyldenstykke, den anden af caffè¹⁹. 1725 anskaffedes en ny

X. E. 1976

Fig. 13—14. Stenløse. 13. Alterstage fra 1500-tallet (p. 2374). 14. Vinkande 1788, udført af H. M. Sperling (p. 2374).

af fint, karmoisinrødt fløjls med kors og kanter af sølvgalon; 1729 blev »den gamle« omsyet¹⁵. Inventariet 1805 og endnu 1825 opregner to fløjlsmesseha­gler og en af silkefløjls; sidstnævnte afleveredes 1830 til bygningsinspektør Rosen­berg. 1833 opførtes kun en rød fløjlsmesseha­gel, »som ikke duer meget«¹⁷. 1908 prøver man at opfarve messeha­glen og vil, hvis det lykkes, forsyne den med nye guldprydelser og nyt foer³⁵.

»Marmortavlen« (fig. 23). En poleret, hvid marmorflise, 17,5x17,5 cm, i hvis årer der med hjælp af fantasien kan anes en ludende krucifiksfigur. »Iblandt de Marmor Fliser, hvor med Alter Gulvet i Steenløse Kirke er belagt, er een især falden i Øynene, som er meget mærkværdig, da den forestiller Christus paa Korset, ligesom det kunde være gjort med en Pensel, og er dog eene Naturens Verk. Samme Steen blev derfor optagen 1763, og forevist da værende Kirke Inspecteur Hr. Cammer Herre Holstein, som lod den potere (polere) og ind­sette i en smuk Ramme, til at indsettes i Muuren ved fruen timmer stolene, med følgende stropher forfattede af præposito Honorae Mag: Muus. —

Jeg Marmor Steen ved Alter Fod
 var lagt til Ziier og Beste,
 Der Præsten holdt mig alt for god,
 Da Hand blev vaer og læste
 Det Billede i mig er groed
 Om Jesu den korsfæste
 Hand sagde: lille steen du stoed
 langt bedre her at skiæmme
 Hver den saa Haard i Hierte Rod.
 Sin Jesum at forglemme.

Steenløse d: 23 Januar 1764«⁵⁴.

Flisen er indfattet i en glat, forgyldt træramme, foroven med en rocaille-kartouche omkring verset, som er skrevet med sorte frakturbogstaver på hvid bund. Ved en restaurering 1836¹⁷ blev indskriften genopmalet med små ændringer og udeladelse af dateringen. Indskriften atter restaureret 1968. På alterbordet.

Alterskranke fra o. 1865, rund (sml. fig. 11). Jernopstandere med pynteknopper og dobbelte fladjernsvolutter under håndlisten, som tillige med den senere påsatte, brede hylde er af nøddetræ. Det malede, sort- og hvidternede bræddegulv inden for knæfaldet er hævet et trin over korgulvet og dækket med tæppe. Tidligere lå der marmorfliser, jfr. marmortavle (p. 2375), og alterskranken bestod af et *†jernrækværk* fra 1729 med seks påloddede knopper¹⁵. Den forekom dog for snæver og ønskedes 1865 erstattet med en mere tidsvarende⁵⁵.

Døbefont (fig. 15) med *låg* og *himmel*, fra begyndelsen af 1600'rne, sandsynligvis af Anders Nielsen Hatt. 93 cm høj sekskantet, timeglasformet font, med rundstav om det smalleste sted. Den hvælvede underbaldakin med kassetteværk i lavt relief hviler på et profileret fodstykke. Den ligeledes baldakinformede overdel er glat, men på hjørnerne er fæstnet bladbelagte volutbøjler, foroven afsluttet i mands- og kvindehoveder. Herpå ligger selve kummen som en kraftig udladende kvartrundstav med kassetteværksagtig dekoration. Det sekskantede låg er glat profileret med drejet midtknop. Tilsvarende lanterneformet himmel med glat profileret underside om et dybtliggende sekskantfelt, hvori et kerubhoved med nedfaldende halskrave og to vingepar krydsende over og under hovedet. En kvartrundstav med rankeagtigt kassetteværk tjener som fod for lanternens seks vinkelbrudte hermer, alle kvindefigurer, repræsenterende dyderne: Tro med kors og kalk, Håb med anker og fugl, Kærlighed med barn (med klæde over hovedet), Retfærd med sværd, Styrke med søjle og Klogskab med spejl og slange. Kapitælerne er simple kvartrundstave. De enkle skafter er prydet med hængeklæder. Inde på bunden af lanternen ses udskårne »bølger« og to fordybninger, der formodentlig har fastholdt nu forsvundne figurer af

L.L.1975

Fig. 15—16. Stenløse. 15. Døbefont med himmel (p. 2376). 16. Herme fra korgitter (p. 2380).

Kristus og Johannes Døber, jfr. Kirke Stillinge (DK. Sorø p. 732). Gesimsen støttes i hjørnerne af krumknægte med englehoveder. Over kronlisten sidder kartouchetopstykker med konveks hvirvelroset og mellem dem udsavede bøjler, foroven sluttende sig til en sekskantet midtstolpe med bosseret topliste. De små topspir oven på bøjlernes nederste, oprullede del tilføjes 1943 efter spor af tidligere spir. Et borehul med en tap ovenpå toplisten tyder på en nu forsvunden øverste afslutning, som har dækket jernøjet. Snoet smedejernshængestang. Alle dyveler i font og himmel er mod sædvane firkantede. Ved en restaurering 1943 fornyedes den nederste del af foden næsten helt på grund af

råd. En del tandsnit på himlen rekonstrueredes efter sikre spor, samtidig ny-stafferedes font og himmel med hensyntagen til farverne i præstestolen og korskabet, som tidligere var restaureret. Indtil istandsættelsen bestod stafferingen af blå, hvidt, guld og grønliggråt, vistnok den 1837 gennemførte bemaling¹². En undersøgelse af farvelagene viste under flere senere farvelag spor af den ældste, afskallede staffering, udført på kridtgrund. 1747 hang kridtgrundsmalingen på fonten og himlen løs; den afskrabedes og begge dele maledes og forgyldtes som forhen ved Hans Nielsen, Ganløse¹⁵. På kummens sider var lagt guld, ellers dominerede stærke røde, grønne, sorte og hvide farver. I korets nordvestre hjørne.

Dåbsfad, sydtysk, o. 1575. I bunden drevet fremstilling af syndefaldet omgivet af den ofte forekommende »bebudelsesformular« af uforståelige minuskler og yderst en reliefdrevet lukket ranke med blomsterfyld. På randen indstemplede ornamenter. Tvm. 60 cm.

Dåbskande, 1830, af tin, købt hos A. C. Dahlgreen, København¹², af den i amtet almindeligt forekommende slangehankstype. På korpus er graveret Frederik VI.s kronede monogram, på låget: »Steenløse Kirke 1830« med skrive-skrift.

Krucifiks, fra o. 1500. Den ca. 145 cm høje figur bærer turbanagtig flettet tornekroner over det magre ansigt med rynkede bryn, lukkede øjne og lang lige næse (fig. 17). Skægget er ordnet i små proptrækkerkrøller, mens håret falder i to lange, tovtagte lokker. Armene er næsten vandrette, fingrene krummede. På den stærkt hvælvede brystkasse træder ribbenene klart frem, mens navle og spydgab står som snit. Midjen er indsnøret og underlivet fladt, dog er hofterne runde. Lændeklædet ligger snævert, men med uroligt knækkede folder; flagreflige synes der aldrig at have været. Benene med årenettet angivet i relief er krampagtigt strakte med højre fod foran venstre. Langs det glatte korstræskanter halvrunde knopper med fordybninger på forsiden; korsarmene mødes i en lidet akcentueret cirkel og ender i firkantede plader, hvorpå der inden for retkantede randlister ligger evangelisttegn i fladt gennembrudt relief, øverst oksen, ved højre hånd løven, ved venstre ørnen og nederst englen, hvis klædebon er behandlet som Kristusfigurens lændeklæde. Alle symboler bærer skriftbånd. Krucifikset hænger formodentlig på sin oprindelige plads i en kort jernstang med øskner i begge ender. Under det nederste evangelistsymbol en standtap, som har gået ned i den forsvundne korbuebjælke. Det er nu lidt ubehjælp-somt fæstnet til korgitteret. Skriftbåndet med påmalet I N R I ikke oprindeligt.

1945 restaureredes krucifikset, der indtil da stod egetræsmalet med forgyldning⁵⁶. Den nuværende staffering udførtes på grundlag af få bevarede rester af den oprindelige maling på kridtgrund: Kristusfiguren kødfarvet, lændeklædet guld, håret mørkebrunt og tornekronen grøn med guldbånd. Korstræet

Fig. 17. Stenløse. Korbuekrucifiks, detalje (p. 2378).

N. Termansen 1946

havde oprindelig rødbrun farve med en ca. 1 cm bred guldkant og med smalte i knoppernes bund. Ved evangelisttegnene var bunden mørk zinnober, mens der på selve tegnene kun var bevaret lidt guld på engels klæder og lidt gråt på oksen, dog næppe oprindeligt. Af hensyn til den farvemæssige helhed i kirken står korset nu i træ med forgyldte kanter, evangelisttegnene forgyldtes, mens skriftbåndene blev hvide og fik navnene påmalede. Korsets bagside rensedes til træet. 1726 maledes det af kalk og deslige ilde tilredte krucifiks tre gange med oliefarve, og atter 1747 malede Hans Nielsen det og forgyldte skærfet¹⁵.

Indtil krucifiksets restaurering 1945 sad der på Kristusfigurens bagside opklæbet fragmenter (19x13 og 15x11 cm) af et middelalderligt **pergamerils-brev*, vistnok påsat for at dække en revne. Under en rød overmaling, hvorpå der er ubetydelige rester af sort minuskelskrift og et tegn (bomærke?), findes den oprindelige latinske påskrift med minuskler, hvoraf en del ord har kunnet læses⁵⁷, bl.a. stednavnet Arellsite (Arles), men teksten har ikke kunnet opløses i sin helhed. Skriften antagelig fra tiden o. 1400. I NM. inv. nr. D 146/1976.

Korgitter (sml. fig. 5), begyndelsen af 1600'rne, vistnok af Anders Nielsen Hatt. Mellem brystpanel og gesims spinkle, drejede balustre. Midtpartiets fløj-døre flankeres af lodrette rammestykker med halvsøjler hvilende på kassetteværksdekorerede postamenter med løvehoveder. Søjlernes skafter er glatte, prydbælterne besat med bosser, kapitælerne korinthiske. Brystværnets rammeværk af glatte brædder med profilerede kanter omfatter tre glatte fyldinger i hver side, mens hver af dørfløjene har en fylding; i sidestykkerne er balustrene delt i to fag flankeret af fire hermer, de to mandlige gribende med hånden om det lange fuldskæg (fig. 16), den ene af de kvindelige med korslagte arme, den anden tagende med højre hånd om venstre bryst. De glatte skafter har hængeklæder i ring; joniske kapitæler med udtrukne volutter. Gesimsen er glat med undtagelse af et fast tandsnit under kronlisten. Over søjler og hermer sidder krumknægte med englehoveder, alle med hårtot over høj pande, men ellers varierede, og på gesimsen over hver af dem topspir med rundbuet gennembrudte postamenter. Mellem spirene, svarende til hvert balusterfag står topkartoucher, indfattende rosetter eller englehoveder med nedadvendte vinger. 1726 omtales et våben(skjold) under krucifikset¹⁵. Dette kan have svaret til våbnene på præstestol og korskab.

Ved restaureringen 1947 var gitteret i slet stand og sunket på midten, så gesimsen buede. Hele det nedre rammestykke i nordsiden fornyedes, og halvsøjlerne udlusedes i vid udstrækning. De to nordligste fyldinger, som havde forsiden mod koret, blev vendt. De ældste farvelag lod sig kun i mindre omfang bevare, og udstrakt nymaling efter de oprindelige farvespor måtte foretages. De på fyldingerne afdækkede maureskornamenter mangler indvendig på den sydligste og på halvdelen af den næste fylding, formodentlig fordi degnestolen her skjuler panelet. Som nævnt blev de to nordligste fyldinger vendt, så deres dekorerede forside atter kom til at vende ud mod kirken. Bagsiden, der ikke var dekoreret, blev samtidig malet i lighed med de øvrige fyldinger. Ellers står korgitteret uden staffering på bagsiden, kun det øvre, vandrette rammestykke er rødt. Før restaureringen stod gitteret med egetræsmaaling og forgyldning fra 1872⁶. Herunder lå tre forskellige stafferinger, en vistnok fra 1837¹², med grå, hvide og stærkt blå farver samt guld, derunder et lag med gullige, blå, røde og grønne farver, sikkert Hans Nielsens staffering

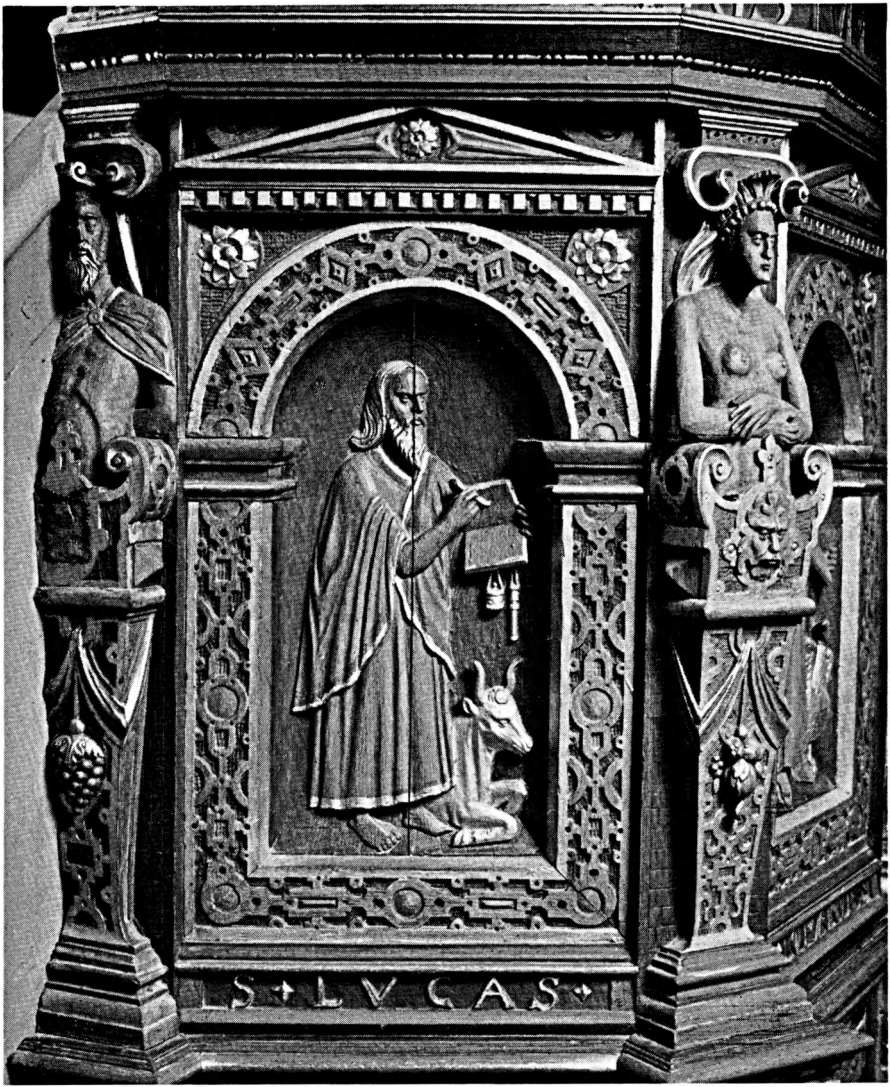

Fig. 18. Stenløse. Prædikestolsfelt (p. 2383).

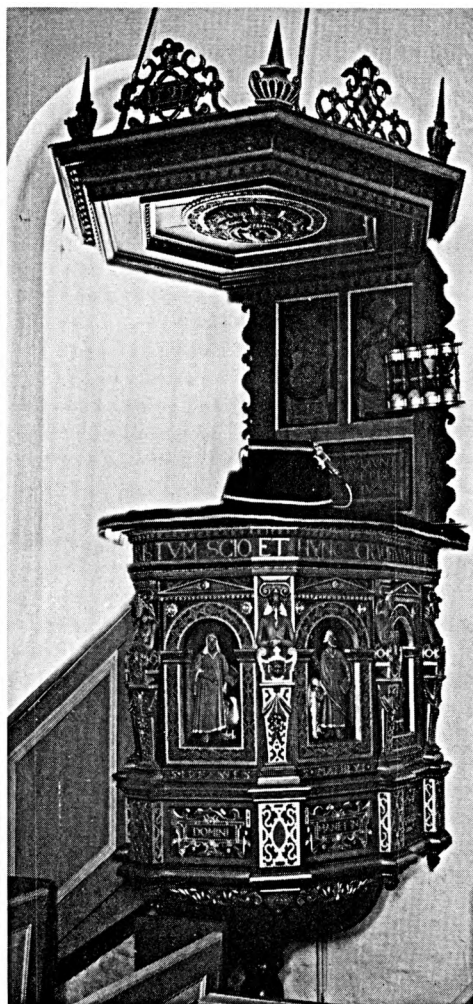
N.E. 1976

fra 1747¹⁵ og endelig den oprindelige bemaling, der var partiel og udført på kridtgrund, dog undtagen fyldingernes ornament, bagsidens øverste rødmaledede rammestykke og topspirenes pyramidespidser.

Før 1947 læstes på gesimsen: »Herre til hvem skulle vi gaae hen du haver det evige livs ord Ioh. 6.68«. Derunder lå endnu den oprindelige indskrift: »Ecce redemptorem, qui debita soluit Adami, in cruce dum prote mite pendit onus vtq(ue) pater vetita decerpsit ab arbore mortem sic vitam e ligno Christus et ipse dedit« (»Se frelseren, der løste Adams skyld, idet han for dig hang på korset, mild og god (egentlig som en mild byrde) og ligesom (vor slægts)

L.L. 1975

N. E. 1970

Fig. 19—20. Stenløse. 19. Skab (p. 2389). 20. Prædikestol (p. 2382).

fader høstede døden af livets træ, således gav Kristus også livet fra træet»)⁵⁸. Denne indskrift fremdroges ikke, men overmaledes med et salmecitat. Fløj-dørene har bevaret det oprindelige lukketøj med låsbar skudrigel.

Den lille, velkomponerede *prædikestol* (fig. 20), dateret 1595, stammer utvivlsomt fra Oluf Nielsen Krogs værksted. I de fire storfelter relieffer af evangelisterne, stående i arkader med perspektiviske profilkapitæler og omkringløbende kassetteværk med tydelige sømhuller og tætprikket bund; i buethjørnerne dobbeltrosetter. Arkaderne kronet af en lav, volutprydet trekantgavl med roset i gavlfeltet. Evangelistfigurerne står på en svagt nicheagtig bund; de er naivt skåret, men ikke uden karakter. Bedst er den skægløse, langhårede Johannes i den kun svagt foldede kjortel, som ikke skjuler benenes energiske

L.L. 1975

Fig. 21. Stenløse. Præstestol, signeret Anders Nielsen Hatt (p. 2386).

stilling. Den langskæggede Lukas skriver i sin bog, hvorfra blækhus og pennehylster hænger ned (fig. 18). Matthæus med kort hageskæg vender sig fra engledrengen, der holder i hans kjortel, den skrivende Markus står med løven ved sine fødder. Evangelistnavnene er anført med reliefversaler i smalle postamentfelter under arkaderne. På hjørnerne står joniske hermer, afvekslende mandlige og kvindelige; skafterne prydes af kassetteværk med hængeklæde og frugt-bundt; den øverste skjoldformede del, der løber ud i to volutter, bærer et løvehoved. Gesimsen med perlesnor på arkitraven og æggestav-tandsnit under kronlisten har afskårne hjørner over storhermerne og gennemløbende frise med den latinske tekst til 1. Kor. 2. I de høje postamentfelters kartoucher læses: »Verbvm domini manet in æternvm« (1. Peter 1, 25). Under de retvinklede, kassette-

værksprydede fremspring hænger små kurveagtige konsoller, mens der ud for selve fagene sidder akantushængeornamenter. Den glatte underbaldakin, hvis kantprofiler forneden ender i små volutter over en kugle, hviler på en 1747 tilføjet, ottekantet stolpe udført af Jens Christensen, Farum, der i samme anledning afskar den nederste knap af den drejede kugle. Opgangspanelets to fyllinger er glatte med profileret rammetræ. 1753 udførte Jens Christensen en ny trappe, som året efter maledes brun af Hans Nielsen, Veksø¹⁵. Rygpanelet har udsavede tunger langs siderammestykkerne og tre rektangulære felter, et liggende forneden med reliefversaler: »Beati qvi Avdivnt etc.« (Luk. 11, 28). I hver af de to øvre felter asymmetriske, mod hinanden vendte våbenskjolde og derunder i kartoucher: IA • W — F • E • H (kirkens patron Jacob Vind til Grundet, 1571 kannik og 1578 ærkedegn i Roskilde, gift 1586 med fru Else Høg).

Den samtidige, sekskantede himmel hænger i to rundjern. På undersiden i et sekskantfelt med karnistandliste sidder en rigt skåret roset omfattende et cirkelfelt med due set i frøperspektiv, og omgivet af kassetteværksring. Forsiderne har ingen frise, men profiltænder umiddelbart over et fast tandsnit. På hjørnerne står vaseagtige tospir, og over siderne topkartoucher i kassetteagtigt, gennembrudt arbejde, den ene med skåret årstal 1595. Egetræsmaling med forgyldning fra 1875 ved malermester Weber⁶. 1827 blev den udbedret og 1836 malet, vist af Wørmer⁵⁹. Prædikestolen er nært beslægtet med Lyngbystolen (DK. Kbh. Amt p. 930), men evangelistfigurerne er skåret efter andet forlæg.

På rygskjoldet firefags *timeglas* fra 1740 leveret af sejlmager Westphael⁶⁰. Endepladerne med svejfede, affasede kanter sammenholdes af fire drejede balustre, og af bagpladen med tungede kanter. Glassene bærer endnu spor af påmalede tidsangivelser; de er på midten samlet med tråd og holdes på plads mellem endepladerne med borter af læder eller papir med indstemplede rosetter.

Stolestaderne har bevaret gavle fra begyndelsen af 17. århundrede, dog senere ændrede. Gavlplankerne prydes af pålagte pilastre med glatte postamenter og joniske kapitæler med æggestav over en lille elegant dobbeltvolut og et friseled. Ved gavlenes ombygning sandsynligvis 1844⁶¹ erstattedes de gamle rektantede pilasterskifter med glatte fladbuede; gavltoppen afsavedes lige over kronlisten og der pålagdes dækplader med meget flad pyramideformet afslutning; 1869 fjernedes lågerne, hvis hængsler endnu spores i gavlenes sider³⁵; 1872 oplyser kirkeværgen, at de 43 låger forlængst er solgt⁶. De 16 fra mandsiden var udført 1753 af Jens Christensen, Farum¹⁵. Indtil restaureringen 1956—57 stod stolestaderne tæt; de lodrette rygpaneler stammede vist hovedsagelig fra ombygningen 1844, og havde senere tilføjede salmebogshylder. Sæderne hvilede langs væggen på en gennemgående planke. Ved restaureringen fornyedes sæder og rygpaneler, og bæreplanken ved væggen erstattedes af

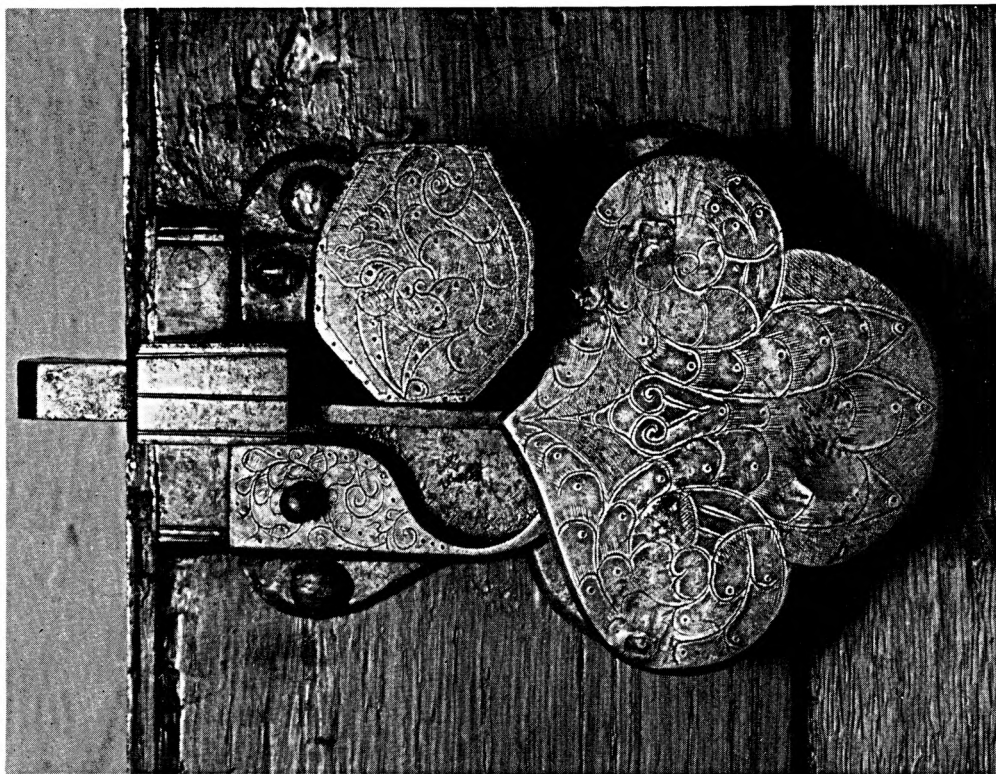

Fig. 22. Stenløse. Lås på ovre skabslåge (p. 2389).

L. L. 1975

en glat gavlplanke for hvert stade. Dækpladerne fjernedes fra de gamle gavle, som med lidt større afstand end hidtil anbragtes i nye fodremme; et par stolestader fjernedes i hver side. Maleren Ernst Trier, Vallekilde, udførte en ny staffering af hele stoleværket, som indtil ombygningen stod med egetræsådring fra o. 1869⁵⁵, malet oven på en staffering, domineret af to grå farver, en hvidlig og en mere blålig, sikkert stammende fra 1844. Denne staffering var den ældste på hovedparten af de kasserede rygpaneler. Allerede 1801 var stolene blevet malet med blålig perleoliefarve¹⁷. Derunder ligger på de gamle gavle en meget farverig bemaling, sandsynligvis Hans Nielsens fra 1754⁶², og endelig den oprindelige staffering, en caput mortuumlignende rød farve, som uden kridtgrund dækker begge gavlens sider. Frisen og gesimsprofilens overside var sort. Om det oprindelige pilasterskafts farve vides intet. Fire gavle fra de fjernede stolestader samt nogle af de gamle rygpaneler opbevares på loftet. Indgangen ved skibets norddør flankeres af glatte fyldingspaneler, foroven afsluttet med tandsnit og æggestav i samme udførelse som pulpiturets. Det østlige panel har fem fyldinger, det vestlige kun fire af hensyn til pulpiturtrappen. Stoleværket i »den nye kirke« er samtidigt med denne, opstillet langs vest-

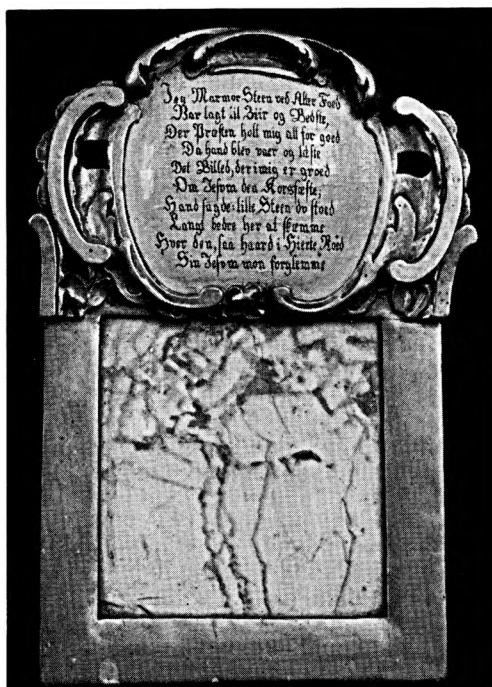
væggen; gavlene er glatte, med dækliste over profilled. Samtidige rygpaneler med to liggende fyldinger. Også disse stolestader blev nystafferede oven på egetræsmalingen, hvorunder den oprindelige perlegrå maling⁶³ endnu ligger bevaret. En tiloversbleven stolegavl står på loftet. I tårnrummet løse stole.

†*Stoleværk*. 1753 udførte Jens Christensen, Farum, i stedet for bænken i tårnrummet to rækker stole med bistøder, ryg og murlister, men uden låger; de maledes af Hans Nielsen, Veksø¹⁵.

Bænke. Der er bevaret syv enkle, løse bænke, nogle med, andre uden karnisprofiler. En del stod indtil restaureringen 1956—57 i tårnrummet, hvortil der 1860 foresloges anskaffet tre à fire rader²¹. Desuden findes der to bredere og længere, hvoraf den ene står i våbenhuset, hvis anden bänk udgøres af tørve- og kulkisten fra o. 1907⁴⁶.

*Præstestol*⁶⁴ (fig. 21), begyndelsen af 1600'erne, signeret med Anders Nielsen [Hatts] initialer. Stolen lukkes af to paneler mod væggene, et lavere forpanel mod syd og et indgangsparti med låge på den vestre kortside mellem to gavlplanker. På hver af disse er lagt postamenter med kassetteværk omkring løvehoveder, som med deres opadvendte bryn og snude minder meget om korgitterets løvemasker. Over postamentet kannelerede, joniske dobbeltpilastre med prydbælter af palmetagtigt slyngværk. Heri er på den sydligste indflettet snedkersignaturen, et sammenskrevet A N (fig. 32). På frisefelterne pålagte, udskårne adelsvåben svarende til skabets og alterbordsforsidens. Trekantgavlene med tandsnit har hver tre toptinder i form af uprofilerede klodser, sikkert postamenter for spir. I gavltrekanterne englehoveder. Lågen har smalt, glat arkadefelt helt omgivet af slyngbånd med profilkapitæler som buevederlag. Det tredelte forpanel på glat postament har tre høje arkadefelter med små profilkapitæler og omkringløbende, skellagte rammer samt slyngkassetterede buehjørner. Mellem arkaderne joniske halspilastre. Rammestykket nærmest væggen har altid kun haft en i perspektiv malet pilaster. Gesimsfrisen med tandsnit under kronlisten er fagdelte ved triglyfagtige fremspring. Foroven afsluttes panelet med et indadvendt skråbrædt. Ryg- og endepanelet har lignende gesims over slyngbåndomgivne arkader, som på det første adskilles af to hermer, nøje svarende til korskabets. Inde i stolen var der oprindelig to sæder langs for- og rygpanelet⁶⁵.

Ved en restaurering 1931 fornyedes størstedelen af de tre panelers rammestykker, alle fyldinger, forpanelets postament og en del kapitæler⁶⁶. Der var oprindelig anvendt meget splintræ, og allerede i forbindelse med inventarets nymaling i 1747¹⁵ blev der foretaget fornyelser med anvendelse af fyrretræ. 1861 var stolen blevet »meget mådeligt istandsat«²¹. Ved restaureringen brugtes egetræ overalt. Forpanelet, som var blevet sænket 22 cm, bragtes atter på plads og bagpanelet forlængedes ned til gulvet. Under egetræsmaling, udført

Hans Stiesdal 1962

N. E. 1976

Fig. 23—24. Stenløse. 23. »Marmortavlen« (p. 2375). 24. Degnestolens gavnl (p. 2388).

1874 af Weber⁶, havde stolen de samme stafferinger som korgitteret; foruden den ovennævnte fra 1747 nævnes en nymaling 1837¹². Så meget af den oprindelige bemaling var bevaret, at en nystaffering kunne gennemføres efter disse spor på ret sikkert grundlag. I korets nordøstre hjørne.

Degnestol, fra 1560'erne, fyrretræ. Både pulten og rygpanelet er afkortede, vistnok mest pulten, hvis forpanel ligesom rygpanelet forinden består af større fyldingsfelter på højkant og foroven af mindre, liggende fyldinger. De store og små fyldinger korresponderer ikke indbyrdes. Hvis der gæes ud fra, at rygpanelet oprindelig havde seks store og syv små fyldinger og pulten fem store og syv små, bliver begge paneler lige lange, nemlig 2,92 m. Der foreligger også den mulighed, at pulten oprindelig blot har haft henholdsvis tre og fire felter og således kun var dobbelt så lang som nu. Degnestolen er måske afkortet ved korgitterets opstilling; rygpanelet udfylder netop pladsen mellem dette og korgvinduet. Pulten, der nu er 86 cm lang, står på fodplanker med profilerede ender; derimellem et hængebrædt, tunget i udskårne dobbeltvolutter med tværstreger. Forpanelet består af to små og halvanden stor fyldning, alle med foldeværk, liggende i de øvre felter og stående forinden. Hvert felts foldeværk har varierende afslutninger, dog altid ens i hver ende. Østgavlens oprindelige øvre del er afsavet; forinden et foldeværksfelt. I vest er den helt bevarede, rund-

buede gavlplanke glat forneden, men har foroven en halvrosen af konvekse vifter. I den omgivne kant er skåret tværstreger vekslende med prikker. Et felt derunder indeholder et lavt relief: to mod hinanden vendende fugle (fig. 24); i buehjørnerne simple akantusblade. Derover en fladbue med reliefskårne bogstaver: HER OLUF8FWL (Oluf Fugl, præst i Stenløse 1561—72). Mellem endestykkerne en skrå pultplade. Rygpanelet, 221 cm langt, består nu af fem små og fire og et halvt store felter, alle glatte. Profilerne i pultens og panelets rammeværk er ikke ganske ens; det sidste har en udtalt karnis, hvor der på det første ses en rundstav. Rygpanelets vestre glatte gavlplanke ender foroven i et udsavet pudsigt naivt fabelhoved, af delfinfamilie, med volut på snuden og et akantusblad langs nakkekonturen. 1938 restaureredes degnestolen ved hvilken lejlighed pultens fodplanker fornyedes på nær de profilerede ender; den vandrette bakke, der engang var blevet indsat over halvdelen af skråpladen til brug ved degneofferet, fjernedes, og det afsavede østre gavlbrædt forlængedes med en rundbuet, rosetprydet afslutning svarende til den vestre. Rygpanelets tidligere fornyede, østre gavlbrædt erstattedes med en kopi af det vestre. Sædet, der var flyttet op, sænkedes til oprindelig højde og derunder lukkedes stolen, der før var åben, med et panel til gulvet, som også udførtes af nyt. Den seneste maling, egetræsårning fra 1875⁶, samt tidligere stafferinger, bl.a. fra 1837¹², fjernedes til fordel for den oprindelige partielle bemaling med kun to farver, mønjerød og mørkerød, kun anvendt i foldeværksfyldningernes bund, på rammestykkerne og på pultens gavlrelief. I rygpanelets øvre felter en række navne på degne i forgyldte latinske versaler, fra øst: »Janus Bøged Ao 1713, Joh. Fri. Høg. Ao 1749, Albert Melchior. Ao 1805, Bartoldus Nicolaj Ao 1630, Erasmus Esbonni Aarhvsiensis. Anno, 1665, Christiernüs Laürentý Holst. Anno 1669. Casparüs Magni Hovi. Anno 1681.« Navnene var indtil restaureringen malet på sort bund, men havde for det ældstes vedkommende oprindelig været malet direkte på træet; dette skete herefter med alle navne. På den første hele af de store fyldinger fra øst var med guld på sort opført navnene på kirkesangere siden 1805. Den udtoges og erstattedes med en ny; senere blev den indrammet og ophængt i »den nye kirke«.

Flere nordsjællandske degnestole er netop fra samme tid som Stenløsestolen og nært beslægtet med dennes foldeværksdetaljer. Hvis pulten imidlertid oprindelig var lige så lang som bænken, er der ikke bevaret egentlige paralleller til den. Trods forskelle i profileringen af pultens og rygpanelets rammeværk, er de to inventardele dog så ensartede i både materiale og opbygning, at de tør betragtes som sammenhørende. Da bænken med sit rygpanel stod i sin fulde længde, må den have haft karakter af korbænk, jævnfør et noget tidligere (1520) og rigere eksempel i Haraldsted kirke (DK. Sorø p. 454 fig. 20) samt korbænken i Udby kirke (DK. Præstø p. 916 fig. 11). I korets sydvestre hjørne.

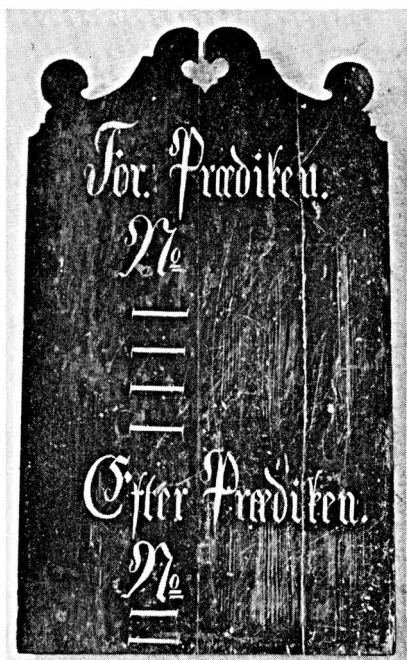
†*Bispestol*. I forbindelse med Hans Nielsens nystaffering 1747 nævnes: »den store bispestol og det deri værende murpanel marmoreret; fyldingerne og listerne zinnoberrøde, alt efter den anden maling i koret«¹⁵.

Skammel. Sargens ender og benene profilerede.

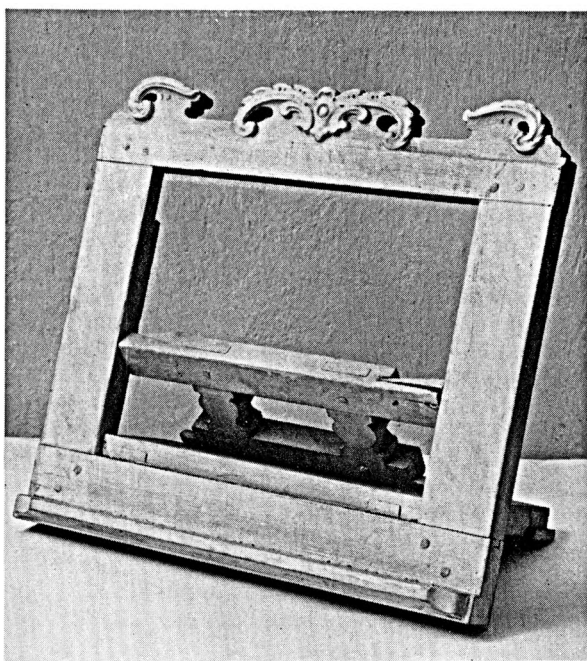
*Skab*⁶⁷ (fig. 19), 1621, fra Anders Nielsen Hatts værksted. Af forsidens to låger er den nederste glat profileret, den øverste har arkadefelt, profilkapitæler og omkringløbende, rankeslynget kasetteværk. Over en profileret fodliste hvilende på to fodbjælker med volutsvungne forsider flankeres den nedre låge af kannelerede toskanske pilastre, hvis postamenter er dekoreret med en diamantbosse i kasetteværk, medens et prydbælte derover har slynget kasetteværk. Den øvre låge flankeres af hermer, den højre kvindelig, tagende med venstre hånd om højre bryst, den venstre mandlig gribende sig om skægget med venstre hånd. På skafternes hjørner hænger frugtklaser. Et frisefelt mellem lågerne indrammes af listeværk. På midten af topgesimsens glatte frise et englehoved med flade flipper og løftede vinger. Englehovedkrumknægte over hermerne. Kvartrundstaven under toplisten er udskåret med en bladække og i midten årstallet 1621. Oven på gesimsen står to topspir flankerende kartouchen med adelsvåbnene: Krag og Høg, jfr. alterbordsforside og præstestol. Nøgleskilte, gangjern og øverste låges *lås* er ciselerede med svage spor af fortinning (fig. 22). Da nederste låges oprindelige lås var bortkommet, erstattedes den med en dør-lås fra den nedrevne gamle præstegård. Dette skete 1937 i forbindelse med skabets restaurering. Indtil da stod det på skrå i hjørnet. Da dets søndre side i modsætning til den nordre aldrig havde haft profillister og ikke engang var høvlet i bund, må det oprindelig have stået helt ind i hjørnet med denne side op mod sydvæggen, således som nu genopstillet. Formodentlig da skabet stilledes skråt, og begge sider blev synlige, er nordre sides gesims og øvrige profiler fjernede. På et tidspunkt var der slået fire svære jernbånd om skabet, to om hver låge, og for at lukke tættere mod disse, var de skåret dybt ned i hermer og lisener. Jernbåndene, der havde hængsler og låsetøj⁶⁸, var allerede fjernede inden restaureringen, men havde efterladt grove reparationer⁶⁹.

Skabet havde som font, korgitter og præstestol rester af den oprindelige, af Hans Nielsen, Ganløse, 1747 repareret¹⁵, partielle staffing, som nu står afdækket eller rekonstrueret. Forsidens ornamenters kunne således i vid udstrækning bevares, nordsidens måtte nymales og et hertil svarende ornament anbragtes på sydsiden. Indtil da var skabet malet i hvidt og blå med lidt guld, og repræsenterede sammen med døbefonten den bemaling, som siden 1830'erne beherskede kirkens inventar. I korets sydøstre hjørne.

Fattigblok, tidligst nævnt 1695¹⁹, firesidet. Tæt beslået med vandrette jernbånd, hvoraf to er hængselbånd, som lukker for låge. Hængelåse mangler⁷⁰. Pengeslids i den helt jerndækkede top, mønjemalet. Siden 1957 nedgravet i

Hans Stiesdal 1962

N.E. 1976

Fig. 25—26. Stenløse. 25. Salmenummertavle 1799 (p. 2395). 26. Læsepult (p. 2374).

våbenhusets gulv lige vest for døren til skibet. Stod tidligere inde i kirken ved det vestlige indgangspanel.

Fattigbøsse, af jernblik, med pengetragt i låget. Egetræsmalet. Stod oven på blokken indtil 1956. Ude af brug. 1764 omtales en *†bliksparebøsse* med lås til blokpenge²⁰.

To *pengetavler*, midten af 1600'rne. Pengeskuffernes ene halvdel dækket af fast låg. Rygskjoldene har fuldstændig ens udskåret ornamentik med kraftigt udtunget rand og groft bruskværk omgivende relieffer i et rundbuet felt, det ene forestillende den rige mand med to nøgler ved døren til et hus. På den anden ses det samme hus spejlvendt, mens der ved døren sidder en tigger med stav og skål. Drejede, lidt forskellige træhåndtag. Tavlerne står med oprindelig staffering, en zinnoberrød farve med ornamentikkens detaljer i gullighvidt og adskillige farver i reliefferne (fig. 27).

På skjoldenes glatte bagsider er med gule versaler malet henholdsvis O. M. S. og O. A. S., sandsynligvis initialerne for de to kirkeværger Ole Mikkelsen og Ole Andersen, nævnt i indskriften på altertavlens bagside. 1952 afrensedes en yngre bemaling; reliefferne var da hvide, ornamentikken sort og uægte guld.

1776 anskaffedes to nye *†kollekttavler*, udført af snedkermester Kobiersky, København.

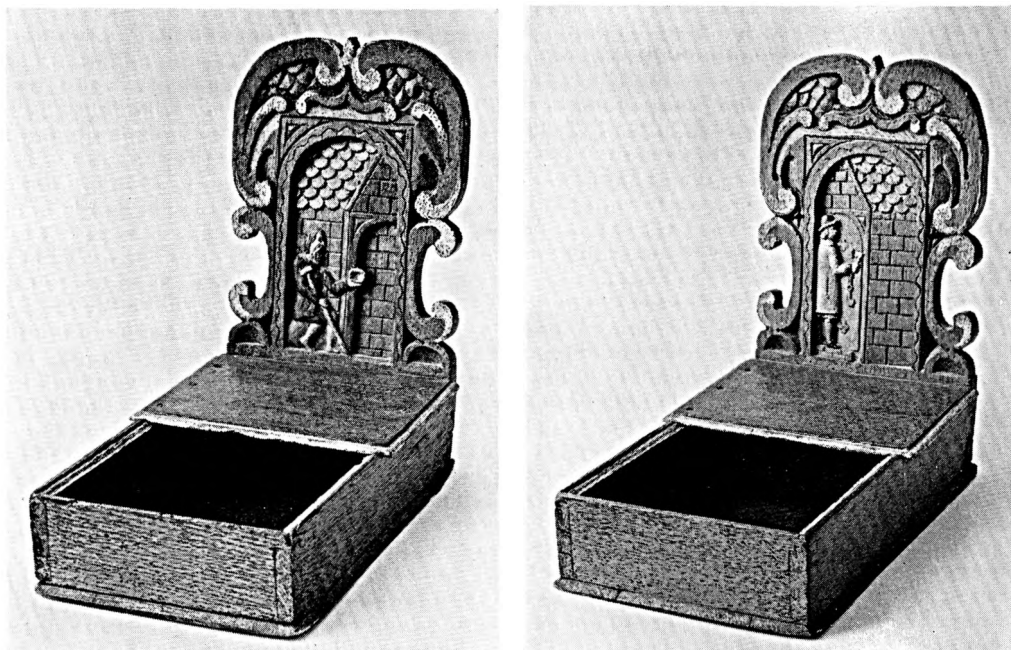

Fig. 27. Stenløse. Pengetavler fra midten af 1600-tallet (p. 2390).

N. E. 1976

Dørfløje. 1) 1837?, fløjddør, beklædt udvendig i sparremønster med blåmalede kantprofilerede brædder; 1756 udførte Jens Christensen en »flammeret« dør¹⁷. Den nuværende er dog efter låsetøjet at dømme snarere identisk med »en ny dobbelt kirkedør i blokkarm« fra 1837¹². I våbenhuset. 2) Indsat 1901 som yderdør i »den nye kirke«³⁵; kopi af nr. 1. 3) 1957, af teaktræ, »klinkbygget« fylding i ramme med svære vandrette messingbånd; karm med kraftige, forgyldte kannelurer. Tegnet af Marinus Andersen⁷¹. I skibets norddør.

Pulpitur (fig. 33), fra midten af 1600'rne, muligvis af Esben Børresen, Slangerup, (jfr. Ganløse og Veksø kirker). Brystværnet består af 13 arkadefelter adskilt ved halspilastre. Under postamentet, som er fagdelt ved pålagte ædelstensbosser, et i tungen udsavet hængebrædt. Arkaderne har pilastre med slyngbånd, profilkapitæler og fladslyng i bufeltet. Halspilastrenes nedad smalnende skafter dækkes af skellagte blade med midtknopper, derover kvaderfelt med ædelstensbosse og øverst profilkapitæl. Triglyflremspring fagdelers frisen, som foroven afsluttes med tandsnit og æggestav under toplisten. De fem sydlige arkadefelter er 28 cm brede, de fire nordlige 36 cm; denne forskel sammenholdt med øgninger i brystværnet vidner om, at pulpituret tidligere har været anderledes indrettet. 1752 nævnes både et tværpulpitur og et sidepulpitur¹⁵; det sidste har formodentlig strakt sig et stykke hen langs nordmuren, jfr. Ti-

køb, p. 708. Pulpituret synes at have fået sin nuværende form 1844 samtidig med stolestadernes ombygning⁶¹. Rammeværket blev 1869 egetræsmalet med forgyldning⁵⁵. I arkadefelterne malerier på kridtgrund forestillende Frelseren (Immanuel) i midten, omgivet af de fire store og yderst fire af de små profeter. Fra venstre Jonas i østerlandsk fantasidragt pegende på sin mund. Micha og Esaias oldinge i hvid dragt, Jeremias, jødetype med rød hue, Immanuel Frelseren, fremstillet svævende, Ezechiel og Daniel, ynglinge, set i profil, Nahum og Habakuk skæggede oldinge. Navnene er malet med versaler på postamentfelterne. Fra det oprindelige pulpitur stammer et stykke af brystværnet på fire felter, vistnok 1844 opstillet som et *panel* i skibets nordre stolestaderække over for prædikestolen med malerier af de fire profeter Zephaniah, Haggai, Sacharias og Malachias, alle fremstillede som ældre skæggede mænd. Navnene er malet på frisen. Panelet nu stafferet i lighed med stolestaderne. I Nationalmuseet findes endvidere en ruineret sektion af brystværnet, omfattende et felt med et næsten helt ødelagt maleri af Hoseas (navnet malet på frisen, som det oprindeligt var overalt) samt den venstre side af endnu et arkadefelt, vel Joels. Rammeværkets staffering: blåsort postament med forgyldt ornament på midten, desuden rødt, lyseblåt og brunt, repræsenterer måske den maling med »Coulleurer«, der foretoges 1827¹⁷. Endelig to løse, stærkt afskallede arkadefelter med malerier, vel de manglende to i profetrækken, Abakias og Amos. Malerierne er udført ikke uden dygtighed. Klædebonnens kraftige, delvis change-rende farver, karnationens hvide lys, de brunliggrå baggrunde og den fede pensel tyder som snedkerarbejdet på tiden henimod midten af 1600'erne⁷². Pulpituret har mod vest i tårnbuen et o. 1600 udført, enkelt *panel* på fire felter, hver med en rundbuet dobbeltarkade, kannelerede pilastre og profilkapitæler. Den nuværende grå maling dækker over ældre farverig staffering. Spor i tårnummets hvidtekalk tyder på, at pulpituret engang har strakt sig ind i dette. Siden orglets opstilling 1898 har bjælkerne været understøttet af to jernrør på hver side af midtergangen. Indtil 1957 sad der i stoleværket under forkanten en firkantet stolpe, afsavet og affaset i højde med stoleryggene, formodentlig en rest af de oprindelige pulpiturestolper⁷³. På loftet. *Pulpiturtrappe* langs muren lige inden for norddøren, med glat indklædning, formodentlig fra ombygningen 1844⁷⁴. En *†dør til pulpituret* malet 1754 af Hans Nielsen, Veksø¹⁵. *†Pulpitur*, o. 1799, delte »den nye kirke« i to stokværk og må have haft et brystværn i arkaden ud mod den gamle kirke (jfr. Gerlev i Horns herred)⁷⁵. Fjernet 1861²¹.

Orgel, bygget 1898 af A. H. Buseh & Sønner, København; fem stemmer, ét manual og anhangspedal på sydsiden, mekanisk sløjfevindlade. Før ombygning 1954 (ved Th. Frobenius & Sønner) lød dispositionen: Bordun 16', Principal 8', Gedackt 8', Salicional 8', Oktav 4'. Enkelt tredelt egetræsmalet orgelhus med

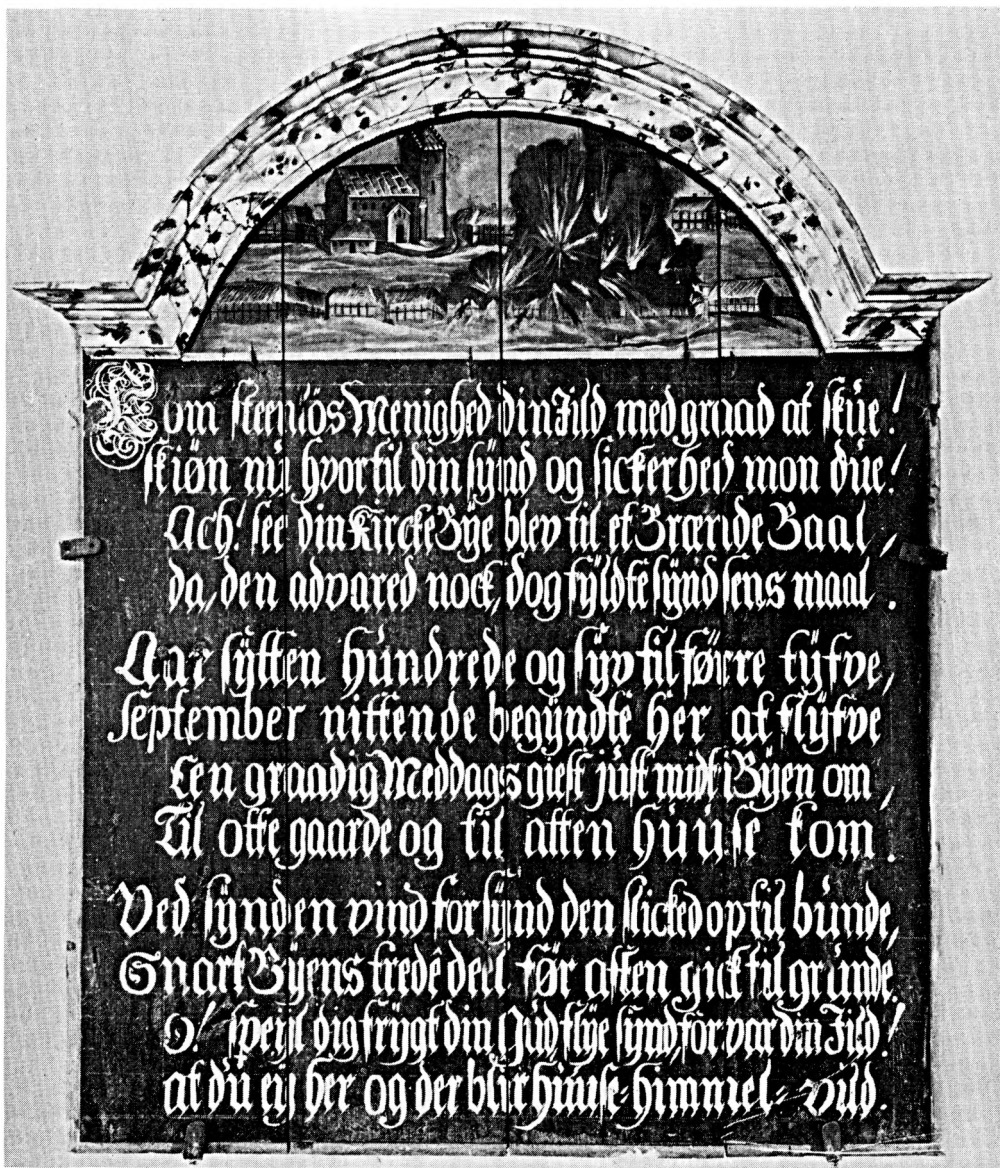

Fig. 28. Stenløse. »Ildebrandstavlen« (p. 2394).

Hans Stiesdal 1952

klingende piber i façadens felter, som i de øvre hjørner har udskårne jugenddekorationer. Profileret kronliste med tandsnit. Elektrisk blæser; den oprindelige kilebælg med tilhørende bælgrædertrin i behold på nordsiden. På sølvplade over spillebordet: »Til Minde om Lærer og Kirkesanger C. E. Hansen født 20. Novb. 1837, død 16. Jan. 1897 Skolelærer i Stenløse i 30 Aar. Skænket af hans Søn Advokat Carl Fischer Hansen i New York«⁷⁶. På pulpituret⁷⁷ i skibets vestre ende.

Salmenummertavler. 1) 1858³⁵, tre, med profileret fod- og toplister og fladbuet topstykke. Hvidmalede, med sorte tal på skydebrikker og sort frakturskrift: »For Prædiken« — »Efter Prædiken«. 2) (Fig. 25) to, oprindelig tre, fra 1799¹⁷, sortmalede, til at skrive med kridt på »efter No af den nyeste Psalmebog, som blev indført her i Menighederne, anskaffet af Præsten«. Samme påskrift som ovenstående med hvid fraktur. Den ene tavle er nu ophængt i tårnrummet.

Præsterækketavle, måske fra 1828⁷⁸, udført som en pudset vægflade, rektangulær med trekantafslutning foroven. Sortmalet med hvid skriveskrift: »Præsternes Navne fra Reformationen ...«. På skibets sydvæg mellem korgitter og prædikestol. Har afløst en ældre †*præsterækketavle*, om hvilken det 1726—27 hedder: »En tavle ved prædikestolen med alle præsters navne siden reformationen, der nu var bleven ganske ulæselig, af ny opmalet med de navne som fandtes og en strofe forbedret ..«⁷⁹. 1747 udbedrede Hans Nielsen tavlen (jfr. †kalkmaleri).

»*Ildebrandstavlerm*⁸⁰ (fig. 28) udførtes 1748 af Jens Christensen, Farum, og maledes af Hans Nielsen, Ganløse¹⁵. Tavlen består af fire brede brædder og krones af en kraftigt profileret gesims, der omfatter det i et bufelt over teksten udførte farverige maleri, som ubehjælsomt, men dramatisk fremstiller kirken med skolen foran samt den brændende by. Gesimsens krumme del er sammensat af talrige små, rette profilstykker. Indskriftfeltet omgives af en smal, gul kvartrundstav, gesimsen kraftigt marmoreret. Mindediget, forfattet af sognepræsten Jacob Nielsen Muus⁸¹, står med hvide frakturbogstaver på sort bund:

»Kom steenløs Menighed din Ild med graad at skue!
 skøn nu hvortil din synd og sickerhed mon due!
 Ach! see din Kircke Bye blev til et Brænde Baal,
 da, den advarednock, dog fyldte syndsens maal.

Aar sytten hundrede og syv til førre tyfve,
 September nittende begyndte her at flyfve
 Een graadig Meddags giest just midt i Byen om,
 Til Otte gaarde og til atten huuse kom.

Ved synden vind, for synd den slicked op til bunde,
 Snart Byens trede deel før aften gick til grunde.
 O! speyl dig frygt din Gud, flye synd, forvar din Iild!
 at du ey her og der blir huuse-himmel-vild.«

Stafferingen har aldrig været repareret og giver et autentisk indtryk af den i Nordsjælland så flittigt arbejdende Hans Nielsens malemåde. På østvæggen i »den nye kirke«. Hang tidligere i koret⁸².

Fig. 29. Stenløse. Lysekroner skænket 1714 (p. 2396).

N. E. 1976

Sort *trætavle* malet med hvide bogstaver. Den lange, ubehjælpssomme indskrift beretter om gårdmand Niels Jensen og hustrus 7. okt. 1836 konfirmerede legat for to fattige. »Denne Læsning tægnet Paa en Tavle ophængt i Kierken kan tiene til Veiviisning for di Fattige ved kommende«. Lille kurvehankbuet top med hul til ophængning og primitive, hvidmalede ranker. I »den nye kirke«.

Kirkestævnetavle, 1850⁸³, sortmalet med hvid fraktur: »Lyses til Kirkestævne«. I norddøren.

Tavle med kirkesangernavne, se degnestol.

†»*Kvægpestlavle*«. En *tavle* »Til Erindring over Qvæg-Sygen, som Vinteren 1745 borttog i Steenløse og Vexøe Sogner 927 Høveder« havde følgende indskrift :

»Sommer-Tanker over Vinter-Skade.
Nu maa vi sande det, Melk-Veyen alt er borte,
Vor Land ey flyder meer, som for, med Melk og Smør;
Den findes snarere paa Himlen og vil skorte
For Malke-Piger, dem man neppe hør og spor.
Hvor er nu Eders Krands? Hvor er den søde Byrde,
I Trop-viis kneysed med, hver som den kroned Hiort,
Det Hoved-Smykke er affaldet, og vor Hyrde
Kom med sin Stav, som I med Eders Gang, til kort;
Dog see, saa propped fuld, som Stierner staa paa Veyen
Af Himlens hvide Kreds, som Himlen skaffe kand,
At Malke-Dyr Igien, saavel som Melke-Deyen
For os og Efter-Slægt skal vrimle i vort Land.
Steenløse, den 4. Junii 1746

Jacob Muus«⁸⁴.

Tavlen, der hang i koret, var forsvundet 1805¹⁷.

Maleri (fig. 30), madonna med barnet, signeret Heerup, på masonitplade. Brystbillede af kvindefigur, nærmest i profil, siddende med det lille, nøgne barn med glorie i form af en ring over hovedet. Ved siden af barnet konturmalet kat med ører, ryg og hale ragende op over den nedre begrænsning. Billedets venstre side domineres helt af madonnas vældige, mørke hår. Karnationen rødlig, kvindedragten og glorien blå, baggrunden gylden. Gave 1968 blandt andre fra håndværkere beskæftiget ved kirkens restaurering 1956—57. I våbenhuset, i tympanonfeltet over døren til skibet.

Belysning. 1923 blev der installeret elektrisk lys i kronerne. 1957 suppleredes belysningen med enkle væglamper med konisk matglasafskærmning (model Kai Gottlob).

Lysekroner. 1) (Fig. 29), skænket 1714. Den drejede, balusterformede stamme har forneden en kugle endende i en profileret tap, foroven en flakt ørn med op-hængningsringen. Lige over kuglen sidder otte store arme mellem otte pyntearme med vase- og pyramideformede topspir. Højere oppe på stammen otte s-formede pyntebøjler, hvoraf hveranden erstatter fire mindre lysearme, som endnu 1919 var i behold. Runde, profilerede skåle med balusterformede lysepiber⁸⁵. På kuglen er med versaler graveret: »Den udødelige Gud til Ære, Hans Huus til Ziirat samt til en Erindring over sine kiere Forældre Mag[ister] Hans Hanson Windekilde, for[r]ige Præst ved denne Meenighed i 57 Aar og Proust i Ølstøche Herret udi 33 Aar og Hans kiere Egtefelle Giertrud Iørgensdaatter, der begge udi Herren hensovede huiler her oppe i denne Kirchis chor, haver Inger Hansdaatter Windekilde, gift med Ioachim Wieland, Secreterer i det

N. E. 1976

Fig. 30. Stenløse. Maleri, signeret Heerup, i norddørens tympanonfelt (p. 2396).

Kongelige Danske Cancellie, ladet denne Lyse Crone bekoste og her ophenge, der i deris Livstid forsørgis med behørig Lius, og efter deris dødelig Afgang af deris Arvinger schal vedligeholdis og forsørgis, den 15 Aug: 1714«⁸⁶.

Nederst på den leddelte hængestang fire rigt udformede smedjernsvinger. Fire drejede trækugler omkring stangens led gik tabt ved kirkens restaurering 1956—57. Hænger på oprindelig plads i hvælvingsfaget foran kordøren.

2) Skænket 1741, lille tæt krone med pyntebøjler mellem de seks lysearme. En øvre krans af pyntebøjler mangler. På kuglen er i skjoldlignende ornament graveret: »Vespera nunc venit, nobiscum, Christe! maneto Exstinqvi lucem ne patiare tuam! Quid Candelabrum prodest? sine Lumine verbi Perpetuis tenebris tota Corona Jacet Ao 1741; Jacobus Musenius Martha Christina Bagger« (»Nu kommer aftenen, bliv hos os, Kristus. Lad ikke dit lys slukkes. Hvad gavner en lysestage? uden Ordets lys henligger hele kronen i evigt mørke«). Den versificerede indskrift skyldes utvivlsomt Jacob Muus selv. Hang oprindeligt på nr. 3.s plads. I »den nye kirke«. 3) 1923. Renaissanceform, med fire enkelte og fire dobbelte arme, udført hos Knud Eibye, Odense, ifølge indskrift skænket af lærer M. Pedersen og hustru Anna, født Hansen, Søsund skole, i anledning af deres sølvbryllup. I skibets midterfag.

Lysearme, 17.—18. århundrede, af messing. 1) (Fig. 31) i midten af den profilerede vægskål en hånd, holdende den -formede arm, der prydes med blad-

værk; i det indre sving løbende hund, i det ydre springende hjort. Flad lyse-skål og balusterformet pibe. På korets sydvæg ved degnestolen. 2) Svarende til arm nr. 1, men enklere. I armens indre sving kolbeblomst og på midten et del-finhoved. Med graverede versaler på vægskålen: Sten Bertelsen [repareret brud]

...sdatter Anno 1676. Jfr. gravsten nr. 3. På væggen ved prædikestolen. 3) Som nr. 2, men med mindre hånd og treblad i det ydre sving. På korets nord-væg ved døbefonten. Nr. 2 og 3 sikkert identiske med de lysearme, som ifølge inventarier endnu ved midten af 19. århundrede havde plads over kordøren og ved prædikestolen, den sidstnævnte — hvilke af de to bevarede arme kan ikke siges — omtales i kirkens inventarliste fra 1695¹⁹. De fandtes itubrudte på våbenhusloftet og indbragtes til Nationalmuseet. Efter istandsættelse genan-bragtes de i kirken 1968.

To ens **lyseskjolde*, 1700'rne, fortinnet jernblik. Hvælvet skjold omgivet af rand med drevne ornamenter og tunget kant. I de fire hjørner oprullede bånd af blik. Topdekorationen, sandsynligvis en krone, mangler. På skjoldet Frederik VI.s monogram malet med hvidt på sort bund omgivet af grøn løvkrans; anvendt i anledning af kongens død. Malingen dækker en ældre med rocailler. 52x48 cm. I NM., inv. nr. D 147/1976.

Kirkeskib, klodset model af tremastet sejlskib, ophængt 1971. På messing-plade: »Immanuel Stenløse«⁸⁷. I skibet.

†*Ligbårer*. Mange er omtalt i kirkens arkivalier⁸⁸, deriblandt en, som sned-kermester Kobiersky 1776 fik betaling for²⁹. 1805 havde kirken fire, hvoraf de to betegnes som gamle¹⁷.

Jordpåkastelsesspade. Begyndelsen af 1800'rne, med sort, drejet skaft, jern-dyvel hvorpå kobberbladet med let udsvejfede sider er nittet. 1764 nævnes en med sort »beslaget skafte og bladet, samt knappen af kobber«⁸⁹.

Tårnur. Tidligst nævnt 1645⁹⁰. Døgnværk og timeslagværk, anbragt i hinan-dens forlængelse i smedjernsstel, samlet med kiler (højde 107 cm, længde 100 cm, bredde 71 cm). De fire hjørnestivere er forlængede nedefter som udad-bøjede ben. Begge værker har trævalser med hesteskoformede spærhager og optræksudveksling i vinkel. Stokkedrev i hele værket. Udløsning af slagværket ved kile på valsehjulsaksel for hver halve omdrejning. Mellemhjulet af bronze på gammel aksel. Stiftganghjulet er stemplet: Louv 1869¹⁶. I den vandrette stiver, som bærer pendulophænget, ses smeltehyttens stempel. Jernpendul med viserakselbøjle og blylinse. Delvis fornyet visertransmission. Slagværket har seks hammerløftestifter med ruller og blindfælg, ensidig, koncentrisk ud-løsningsmekanisme, noget fornyet ved armene. Gammelt vindfang. Urets byg-ningshistorie kan vanskeligt følges trods en del bevarede spor af ændringer, navnlig i gangværkets udvendige taphulstiver med flere, nu tilnittede huller. Værket har før 1869 haft hagegang, og endnu tidligere spindelgang, som dog

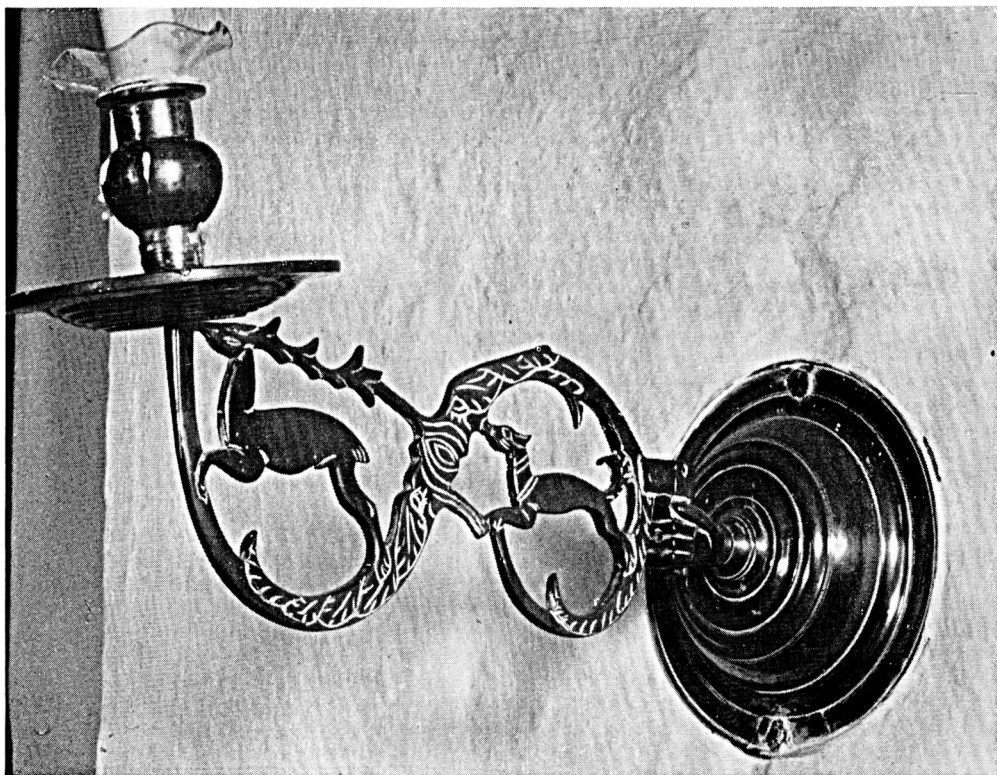

Fig. 31. Stenløse. Lysearm på korets sydvæg (p. 2397).

L. L. 1975

tilsyneladende ikke har efterladt de sædvanlige spor i den midterste taphulstiver⁹¹. 1929 repareredes uret af Carl Petersen⁴⁶ (lille messingplade på værket), der opsatte de runde, hvide urskiver af metalplade med sorte romertal midt på tårnets syd- og nordfaçader. Tidligere var der kun skive på nordsiden og blot timeviser⁹². Urhammeren er oprindelig, mens hammervellen og den svære lænkeforbindelse til værket næppe er så gamle. Det ene lod af bly, vist fra 1929, det andet en kampesten med jernøsken. Lodderne gik oprindelig gennem tårnhvælvingens nordvestre kappe helt ned i kirken gennem en skakt; muligvis er dette forhold ændret 1869 i forbindelse med urmager Louvs ombygning af værket⁹³. I øvre mellemstokværk ud for nordvinduet. Urhus med samtidige hængsler og lukketøj, udført 1735 af urmager Ingvor Hansen, der også var snedker¹⁵; repareret 1929.

*Klokker*⁹⁴. 1) Senmiddelalderlig, tvrm. 88 cm. Skriftløs. Om halsen randlister, tofstave på hankene⁹⁵. 2) »Lovise«, 1739. Tvrm. 101 cm. Indskrift om halsen mellem båndakantusborter med 2,5 cm høje versaltypen: »Soli deo gloria me fecit Iohann Barthold Holtzmann Hafniae anno 1739«. (»Gud alene æren. Johan Barthold Holtzmann gjorde mig i København i året 1739«). Firkantede hank

Hans Stiesdal 1953

Fig. 32. Stenløse. Præstestol, Anders Nielsen Hatts signatur (p. 2386).

med løvemasker. På klokkelegemet kongekronet, dobbeltslynget L i laurbærkrans, hentydende til Chr. VI.s datter Lovise; klokken var bestemt til den nye Christiansborg Slotskirke, men da den var i disharmoni med de andre klokker, kom den 1741 til Stenløse, efter at en ældre klokke var revnet²⁰.

Begge klokker er drejet 90° i forhold til oprindelig svingretning og 1949 op-hængt i trævuggebomme af August Nielsen, Roslev, som erstatning for de 1874 opsatte jernvuggebomme (»patentaksler«) fra Anker Heegaard i Frederiksværk⁶.

†*Klokke*, 1681, støbt i Gjethuset i stedet for en ældre, som revnede tre år forinden. Erstattedes 1741 af klokke nr. 2⁹⁶.

Klokkestol, o. 1862²¹, fyr. Den gamle, som 1802 måtte afstives af tømrermester Evald og atter 1808 af hjulmand Peder Mortensen, da den »var næsten skilt ad ved den stærke ringning over sal. kongen«¹⁷, siges 1861 at spænde og trykke på muren og måtte derfor nedtages og opføres af nyt²¹.

GRAVMINDER

Mindetavle, o. 1711. Præst og provst Hans Hansen Windekilde født 21. jan. 1625 (sml. gravsten nr. 2), †12. april 1711, 85 år gammel(!), og begge hans hustruer, Inger Gregersdatter, moder til seks børn, samt Gertrud Jørgensdatter, moder til elleve børn. Sort marmortavle, 83 x 98 cm, karnisprofil langs kanten. Latinsk indskrift med forgyldte versaler, præstens data med gule. På korets sydvæg over for degnestolen, fastholdt med jernankre.

Gravsten. 1) O. 1654. Martha Hansdatter Buch, født i Køge 1. febr. 1611, efter ni års ægteskab med hr. Christopher Augustsen, tidligere præst på dette

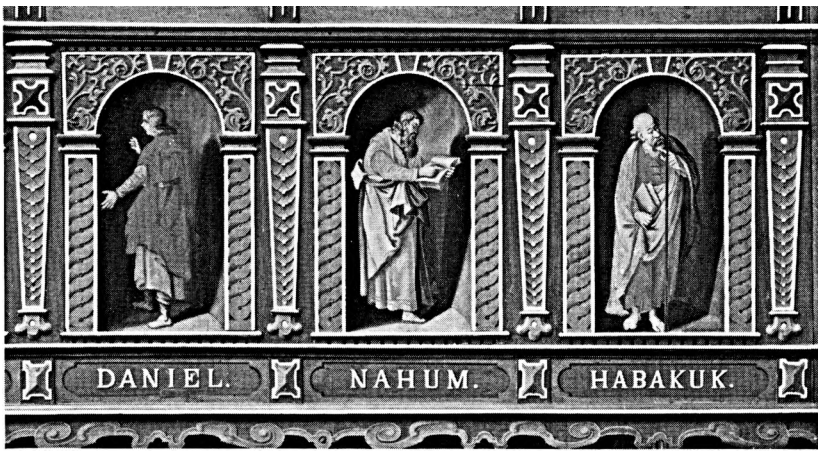

Fig. 33. Stenløse. Malerifelter i pulpituret (p. 2391).

N. E. 1976

sted, gift med hr. Frederik Christensen i 12 år og seks måneder, †3. marts 1653, 42 år gammel. Her ligger også begravet hr. Frederik Christensen, født i Slangerup 11. marts 1606, efter seks års rejser i udlandet for studiers skyld kaldet til præst for Stenløse og Vexøe menigheder 6. okt. 1639, †14. juli 1654 [48] år gammel. Rødlig kalksten, 135 x 197 cm, med fordybet randskrift (latinsk skriftsted, Joh. 5, 28—29), inden for hvis hjørner reliefcirkler med evangelisttegn samt fordybet, latinsk tværskrift. I korgulvet lige syd for nr. 2.

2) O. 1667. Hans Hanson Windekilde, født. 25. febr. 1625 (sml. mindetavle), efter seks års »loflig forhold på begge dette riges akademier og udi højædle hr. Christopher Wernes rigens kanslers hus« kaldet til Steenløse og Wexøe 27. juli 1654, †1<711, 86 år) gammel. Hans hustru var Inger Gregersdatter, født i Kiøbenhafn 5. sept. 1630, gift i 40 uger med hr. Fridrich Christenson »forig sognepræst til disse menigheder hvilken hun fødte en datter«. Resten af indskriften er skjult under knæfaldet, men opgives⁸⁴ at meddele: »levede siden . . .

12 år og 12 uger, fødte seks børn og døde 2. sept. 1667, 37 år gammel«. Rødlig kalksten, 197 cm bred, med karnisprofil langs kanten og diagonalstillede blomsterrelieffer med lilje og tulipan i de øvre hjørner (sml. bl.a. Ølstykke p. 2350). Indskrift med fordybede versaler. Midt i koret; vestenden danner trin i kordøren.

3) O. 1680. Herredsskriver [Sten] Bertelson død i Sosum og hustru Mette Jacobs daatter (sml. lysearm nr. 2). Resten af indskriften er udslidt. Rødlig kalksten, 179x119 cm, med fordybede versaler på stenes øvre halvdel, i hjørnerne blomsterrelieffer. I midtgangen ud for norddøren.

4) Grå kalksten, 192x95 cm. Ingen spor af indskrift. Lige inden for norddøren.

KILDER OG HENVISNINGER

RA. Rtk. Bygningskontoret. 244. 3—20. Kommuniserede kgl. res. med bilag 1782—1804. — 244.66—84. Journaler 1782—1826 — 244.115—51. Journalsager 1782—1826. — Landbrugsministeriet. Domænekontoret. Bygningsdomænejournal 1850—84 div. år. LA. Ølstykke herreds provsti. Korrespondanceprotokol for Ølstykke herreds provsti og Stenløse, Sosum og Veksø sognekald, 1795—1837. — Stenløse-Veksø sognekaldsarkiv. Aa 1. Kirkebog 1736—1805. — B 1. Liber daticus 1738—1896. — B 2. Stenløse sogns liber daticus og journal 1837—1902. — B. 3. Stenløse sogns Copiebog 1846—1895. — F. 3. Dokumenter vedr. Stenløse kirke i Frederiksborg amt ca. 1874—1919. — F 4. Forhandlingsbog for menighedsrådet i Stenløse 1904ff. Ved embedet. Synsprot. for Stenløse kirke 1863ff. — Se i øvrigt arkivalier for Frederiksborg amt i almindelighed p. 30.

Nationalmuseet. Indberetninger af Sophus Müller og E. Schiødt 1875 (bygning og inventar), E. Rothe 1902 (alterbordsforside), C. A. Jensen 1919 (bygning og inventar), Niels Termansen og Niels Jokum Termansen 1927 (altertavle), Niels Jokum Termansen 1932 (præstestol), 1938 (korskab og degnestol), Niels Termansen 1943 (font), Niels Jokum Termansen 1945 (korgitter), V. Hermansen 1947 (korgitter), Knud Roland-Hansen 1948 (korgitter og krucifiks), Egmont Lind 1956 (kalkmalerier), Niels Jokum Termansen 1956 og 1964 (stolegavl og pulpitur), Verner Thomsen 1968 (inventar), Ole Olesen 1971 (orgel). — Bygnings- og inventarbeskrivelse ved Hans Stiesdal, orgel ved Ole Olesen.

Fyldige udskrifter af arkivalier kirken vedr. findes i NM.

Tegninger. NM. Fire blade med plan, vindue, alterbordspanel og alterstages, tegnet af E. Schiødt 1875. — Akvarel af fontekomme, usign. 1935. — Tegninger af Marinus Andersen 1953. — Tre planer tegnet af C. G. Schultz 1935, med tilføjelser vedr. udgravning 1956 af Hans Stiesdal. — Kirketårn tegnet af J. Hertz 1962, med tilføjelser af Henrik Jacobsen 1976.

Litteratur. H. Blessing: Stenløse Kirke, 1946 (Blessing). — Hans Stiesdal: Stenløse Kirke og dens Restaurering 1956—57, i ÅrbFrborg. 1962 p. 3—54 (trykt beretning om undersøgelse i forbindelse med restaurering).

¹ Repert. nr. 6041, jfr. S.R.D. VII, 154 og Kronens Skøder I, 89. ² J. O. Ahrnung: Roskilde Domkapitels Historie I, Roskilde 1937, p. 64. ³ Landebogen p. 9. ⁴ Kronens Skøder II, 628. Efter Chr. Glob's død blev mag. Eskild Lauritsens enke, Ellen Radulf, benådet med kirken. RA. Fortegnelser over kgl. resolutioner gennem Rentekammeret ved S. Nygård nr. 8807. ⁵ Kronens Skøder III, 474f. ⁶ LA. Kgl. bygningsinsp. Meldahl. Domænekirkerne. ⁷ Møntsamlingens fundprot. V nr. 1542. 1922/23. Hildebrands type E (den dateres nu til o. 1020), sml. Hildebrands nr. 2327. ⁸ P. Hauberg: Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241, 1906, p. 21. Fundtegnelsen nr. 20. ⁹ Den synes oprindeligt heget med dobbelt stengærde (jfr. RA. Rtk. Bygningskontoret. Journal og journalsager). ¹⁰ LA. Amter. Frborg.-Kronborg. Breve og dok. vedr. kgl. kirker og skoler. ¹¹ Bygningsinspektør Johan Andreas Meyer 1783—1821 (jfr. RA. Rtk. Bygningskontoret. Journal). ¹² RA. Rtk. Bygningsadm. Journal og journalsager. ¹³ Jfr. RA. Rtk. Bygningskontoret. Journal 1800—01, 1817, 1821, samt RA. Rtk. Bygningsadm. Beregninger og overslag 1821—27, og note 6 år, 1874. Desuden Forhandlingsprot. år 1925 (LA.) og Synsprot. år 1905 (ved embedet). ¹⁴ Blessing p. 4. ¹⁵ RA. Rtk. Rev. rgsk. 1721—80. Sjællandske rytterdistrikters kirker gsk. ¹⁶ RA. Landbrugsministeriet. Bygningsdomænejournal 1854—71 div. år. ¹⁷ RA. Rtk. Rev. rgsk. Frborg. amtstuer gsk. 1797—1848 div. år. ¹⁸ RA. Rtk. Bygningsadm. Beregninger og overslag. 1821—27. ¹⁹ LA. Bispearkivet. Provstebreve m.m. Ølstykke 1690—1808. ²⁰ LA. 215. Stenløse sognekaldsarkiv. Stenløse-Veksø kirkebog 1736—1805. ²¹ LA. Sjællands stiftsprovstearkiv. Lyng-Frborg., Ølstykke og Horns hrdrs. prosti. 1831—62. Prot. over

syn. ²² Ved kirkens restaurering 1956—57 fandtes indvendig i nordmuren ca. 1,70 m over gulvet tre runde huller, 6—10 cm i tv., fra murerstilladsets stikbomme, som havde været gennemgående, stobt fast i murværket; et stolpehul i gulvet ud for det ene af bomhullerne, 1,60 m inden for muren, stammer utvivlsomt fra en af stilladsets lodrette stolper. ²³ Den i beretningen om restaureringen (ÅrbFrborg. 1962, p. 30) fremsatte påstand om et aldersmæssigt skel i byggeriet må således opgives ligesom formodningen om, at bjælkelaget, der adskiller de nuværende to mellemstokværk, skulle være oprindeligt. ²⁴ Lignende huller, som kun synes at forekomme i relativt tidlige vesttårne, ses f.eks. i Jørlunde (p. 2243 fig. 5), Herfølge og Varpelev (DK. Præsto p. 275 fig. 4 og p. 406 fig. 3). ²⁵ 1871 blev gulvet lige over hvælvingen lagt (jfr. note 6). ²⁶ Af små mursten, opmuret 1734, i stedet for en nedfalden bue (jfr. note 15). ²⁷ Ved indmuringen af disse er anvendt flensborgsten. ²⁸ De enkle, firudede trævinduer erstattedes 1957 med de nuværende blysprossede. ²⁹ RA. Rtk. Sjællandske kontor. 1776—79. Udskrift af kirkekassens rgsk. ³⁰ Tage Kaarsted: Fra dansk empires Bygningshistorie, i Erhvervshistorisk Årbog XIV, 1963, p. 52. ³¹ Kgl. Bibl. NyKglSaml. Anton Petersen: Hist. saml. til Kobstædernes topografi. ³² LA. Ølstykke hrd.s provsti. Korrespondanceprot. år 1796, jfr. Chr. Molbech: Ungdomsvandring i mit Fødeland, 1811, p. 375—76. ³³ I Bourgeois's regning nævnes overslag 1791 af stadsbygmester J. B. Magens. Ved byggeriet medvirkede murersvendene Peder Ambiørn og Anamias Stabel; smedearbejdet udførtes af Jens Hansen (note 17). ³⁴ Ved embedet. Synsprot. år 1901. Allerede 1843 var det på tale at anbringe en dør her (RA. Rtk. Bygningsadm.s kopibog 1841—60). ³⁵ Ved embedet. Synsprot. ³⁶ Jfr. note 21 og RA. Kultusministeriet. Journalsager 1848—1916. ³⁷ Den udvendige istandsættelse har mærkeligt nok ikke sat sig spor i tilgængelige arkivalier, men det vides sikkert at, Meldahl har arbejdet ved kirken, jfr. note 6. Den tidligere omtalte, større reparation af kirken ude og inde udførtes 1645 af muremester Knud Peitersen (LA. Kirkeinspektionsarkivet. Roskilde domkapitels kirkers rgsk.) 1827—28 foretoges en række bygningsarbejder, bl. a. udvidedes to vinduer, kammene på tårn og østgavl samt lydhullerne repareredes (note 17). ³⁸ 1723 erstattedes trappehusets tegltag med spån (note 15). Den i Frederikssund boende blytækker Canut Friderich Schou arbejdede ved flere lejligheder på kirken i tiden omkring 1800 (jfr. note 17). ³⁹ 1794 manglede der bly på to af tårnets kamtakker (RA. Rtk. Bygningskontoret. Kommunicerede kgl. res.), og 1801 tækkedes en kam på korgavlen med bly (note 17). ⁴⁰ 1796 nævnes en forestående fornyelse af tagværket på skibets nordside. Arbejdet gik ved licitation vistnok til David Benjamin i Hillerød (RA. Rtk. Bygningskontoret. Kommunicerede kgl. res.). ⁴¹ 1878 blev to kakkelovne installeret, en midt i skibet ved sydvæggen og en i korsarmen (note 35). 1907 ønskedes et mere tidssvarende varmekværk (LA. 215. Stenløse sognekaldsarkiv. Forhandlingsbog), hvorefter der nogle år senere nedgravedes en kalorifere i arkaden ved korsarmen. ⁴² Umiddelbart forud for restaureringen foretog Nationalmuseet en begrænset arkæologisk undersøgelse i skibets gulvlag og registrerede iagttagelser i murværket, jfr. Hans Stiesdal i ÅrbFrborg. 1962. ⁴³ 1872 solgtes 1100 mursten fra det gamle kirkegulv (note 6). ⁴⁴ RA. Rtk. Rev. rgsk. 1661—72. Kbh. og Tryggevalde amters kirke rgsk. ⁴⁵ RA. Rtk. Bygningskontoret. Kommunicerede kgl. res. ⁴⁶ LA. 215. Stenløse sognekaldsarkiv. Forhandlingsbog for menighedsrådet i Stenløse 1904ff. ⁴⁷ Maleren hentes i København (note 44). ⁴⁸ Om Hans Hansen Windekilde, se Christopher Giessing i Nye Samling af danske, norske og islandske Jubel-Lærere, III, 1. bd., 1786 p. 366—73. ⁴⁹ C. A. Jensen: Danmarks Snedkere og Billedsnidere, 1911, p. 106. ⁵⁰ Allerede 1827 siges, at det ville være ønskeligt, om Wörmer reparerede altertavle, prædikestol og pulpitur, hvilke efter sådan reparation ville give kirken meget (note 18). ⁵¹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirke rgsk. 1780—92. Frborg. distrikts rgsk. ⁵² Kanden i Stenløse opførtes endnu 1836 som vindkande (note 17). ⁵³ Med blæk på indsat blad: »Denne Bibel, som tilhører Steenløse Kirke, har jeg foranstaltet restaureret. P. t. Steenløse Præstegaard, 27de Juni 1871.

G. A. Olivarius, Districtsprovst« (jfr. note 16). ⁵⁴ Jfr. note 82. I et inventar (note 20) har Jacob Muus anført: En marmorflise, som min kære svoger og medbroder Rasmus Giellerup blev var i alterfodens gulv, præsenterende i sine årer og gange hel nær en lignelse af Vor Herre på korset, samme med et lidet vers indsendt, blev af samme kirkeinspektør ... meget vel i ramme indfattet og hidsendt 1764. ⁵⁵ LA. Bispearkivet. 1862—79. Kirkesyn. ⁵⁶ Vistnok udført 1872 af malermester C. Weber, Kbh. (note 6). ⁵⁷ Af Tue Gad, hvem pergamentet har været forelagt. ⁵⁸ Oversættelse ved Franz Blatt. ⁵⁹ Jfr. note 17, 18 og 12. ⁶⁰ Blessing p. 19. ⁶¹ RA. Rtk. Bygningsadm. kopibog 1841—50. ⁶² »De 18 mandsstole malet gule, listerne røde og fyldingerne marmorerede. De 18 kvindestole malet ligesådan ... to indgangspaneler ... marmoreret i adskillige farver, rammestykkerne malet lakgrønne« (note 15). ⁶³ Note 17, år 1800. ⁶⁴ I arkivalierne nævnes ved flere lejligheder en skriftestol, der formodentlig er identisk med præstestolen. Når der 1803 tales om »den ene skriftestol«, er forklaringen vel, at også degnestolen er opfattet som skriftestol (LA. 215. Stenløse sognekaldsarkiv. Liber daticus 1738—1896). 1806 var der to læderbetrukne skamler til skriftestolen (note 17). ⁶⁵ 1828 beklædtes en bænk i »skriftestolen« med ægte saffianskind, silkesnore og forgyldte søm (note 17). ⁶⁶ Brudstykker fra præstestolen i NM. inv. nr. D 13182. ⁶⁷ I et inventar fra 1665: et egeskab at forvare kirkens klæder udi (note 44). 1747 kaldes det ornamentskabet (note 15). ⁶⁸ 1695: Et egeskab med to jerngjorder omkring og en hængelås (note 19). ⁶⁹ Disse udbedredes og gesims og profilister blev efter spor på nordre side atter ført igennem, også på den søndre, oprindelig glatte side. Fodplankerne måtte udskiftes, rosetter påsattes, øverste låges bueslag og kvaderværk genskabtes på frise fremspringene. Tabte løvehoveder på midtfrisens fremspring genfremstilledes dog ikke. Forsidens oprindelige, men medtagne topliste flyttedes til søndre side og genskabtes af nyt på de to andre sider. ⁷⁰ 1843 nævnes en stor taskelås med nøgle til blokken (note 17). ⁷¹ I stedet for en selvluukkende filtbeklædt fløjddør (på loftet tillige med en tilsvarende fra »den nye kirke«), som blev indsat o. 1879 for at holde på kakkelovnsvarmen (RA. Kultusministeriet. 1848—1916. Journalsager). ⁷² Ifølge traditionen brændte ved begyndelsen af dette århundrede to med figurer malede fyldinger, der var anvendt i en seng. ⁷³ 1752 satte Jens Christensen, Farum, to nye udkehlede stolper under tværpulpituret og tre piller under sidepulpituret (note 15). ⁷⁴ 1827 opsattes en ny pulpiturtrappe (note 17). ⁷⁵ 1843 fremsættes ønske om en dobbeltdør i nordgavlen, så indgangen til pulpituret ikke længere behøver at være gennem kirkens hovedgang (note 61). Døren udførtes dog ikke ved den lejlighed. ⁷⁶ Bent Stiesdal: Hvordan Stenløse fik sit orgel, i Orglet, Medlemsskrift for Det danske Orgelselskab, nr. 2, 1975. ⁷⁷ 1847 forespurges orgelbygger Demant i Odense om prisen på et orgel med følgende stemmer: 1. Principal, 2. Gedacht, 3. Fløjte, 4. Quint eller Octav, 5. Halv Fagot og Oboe, 6. Viol de Gamba, så vidt muligt med metalpiber (LA. 215. Stenløse sognekaldsarkiv. Stenløse sogns kopibog 1846—1895). ⁷⁸ En stor kirketavle malet tre gange med sort oliefarve, derpå malet 15 præsters navne med hvid ditto (note 17). ⁷⁹ Tavlens indskrift 1739 (note 15) afviger på to punkter fra Wiberg: Præstehist. Pastor Ole Fugl kaldes for Juel og Peter Jensen Glambach for Petrus Clambach Cimber. ⁸⁰ Niels Gustafson: Branden i Stenløse 1747, i Kultur og versificeret ansøgning fra en præst, i KirkehistSaml. 7. rk. VI, 468—70. ⁸² NM. Hans de Hoffman: Siellands Kirckers ... Beskrivelse ... 1755—73. ⁸³ LA. Amtstuer. Frborg. amtstue. Kirckergsk. med inventarielister. ⁸⁴ LA. Bispearkivet. 1758—59. Sognepræsternes historiske efterretn. ... til fundatser af Hoffman. ⁸⁵ To pyntearme og en ørnevinge fra kronen, i NM. inv. nr. D 12021. ⁸⁶ Giverne skænkede endvidere 1741 penge til kronens otte vokslæs ved første juledags aftensang (note 20). ⁸⁷ Ifølge meddelelse fra Henning Henningsen ikke som anført i: Kirkeskibe i Frederiksborg amt, i ÅrbFrborg. 1952 p. 102, model af korvetten »Valkyrien«. ⁸⁸ Se note 89 og 17, årene 1802, 1833 og 1834. ⁸⁹ LA. Sjællands stiftsøvrigheds arkiv. 1764. Kgl. kirkers inv.

⁹⁰ LA. Kirkeinspektionsarkivet. Roskilde domkapitels kirkers rgsk. ⁹¹ 1735 reparerede urmager Ingvor Hansen fra Brøndby-Vesler værket, der havde været ubrugeligt i mands minde (note 15). Det er nærliggende at antage, at værket ved denne lejlighed ombyggedes fra spindel- til pendulregulering, og at det stemplede rammestykke stammer fra den tid. 1797 indsatte Peter Hinrichsen to nye bøsninger, og 1803 nævnes urmager Ringstrøm, Ude Sundby, i forbindelse med en reparation. Efter at have stået i en del år bragtes uret 1827 i stand af L. Jørgensen (note 17). ⁹² 1768 opsatte Espen snedker i Slingerup af syv tørre egeplanker en solskive, som stafferedes af Jørgen Maler, Helsingør (note 44). I forbindelse med reparation af uret 1735 udførte snedker Quist i København en ny skive af eg; den maledes og forgyldtes af maler Mule. Viseren havde hånd og halvmåne. 1766 fornyede Jens Christensen skiven (note 15), og 1803 (note 17) og 1847 fornyedes den atter, sidste gang i kobber, af Poulsen i Frederikssund (note 12). Denne skive sad til 1929. ⁹³ Jfr. note 21 og syn 1861 (RA. Kultusministeriet. 1848—1916. Journalsager). ⁹⁴ Gribso, i ÅrbFrborg. 1934 p. 100. ⁹⁵ Uldall p. 326. ⁹⁶ Klokken vejede 10 skippd. 7 lispd. 4 skålpd. (note 20).

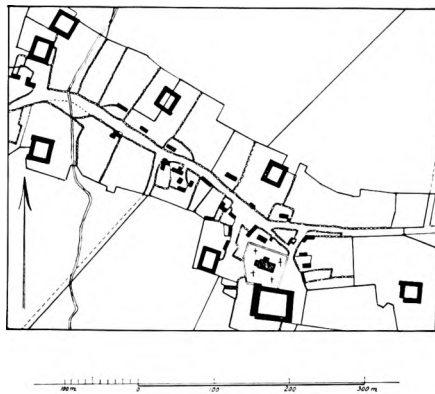

Fig. 34. Stenløse. Landsbyplan 1813.